

Birleşme Sonrasında Almanya'nın Dış Politikası: “Normalleşme”nin Son Adımları

Kemal İnat¹

Özet: Almanya'nın dünyanın en büyük ekonomik güçlerinden biri olması bu ülkenin dış politikasının yönünü dünya açısından önemli kılmaktadır. Bu ülkenin geçmişte gücünü yayılmacı politika yönünde kullanma konusunda sabıkalı bir geçmişe sahip olması bu önemi daha da artırmaktadır. Bu makalede 1990 yılındaki birleşme sonrasında kendisini sınırlayan son bağlardan da kurtulan Almanya'nın yeniden eski güç politikasına (*Machtpolitik*) dönüp dönmeyeceği konusundaki tartışmalar ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Almanya, güç politikası, yeniden birleşme, realpolitik

1. Giriş

Ünlü Alman uluslararası ilişkiler uzmanı Hans-Peter Schwarz'ın birleşme sonrası Almanya'sını anlattığı “Avrupa'nın Merkezi Gücü” adlı kitabında (Schwarz, 1994: 20), Almanların uluslararası hukuk açısından bakıldığında, büyük bir yenilgiyle kaybettikleri İkinci Dünya Savaşı'nın etkilerinden ve bunun ardından başlayan işgal güçlerinin kontrol zincirlerinden kurtuldukları, ancak psikolojik açıdan bu zincirlerin etkisinin hala devam ettiği yönündeki tespiti, kitabın basıldığı tarih olan 1994 için kuşkusuz doğru bir tespitti. Ancak bugün bakıldığında, artık psikolojik zincirlerinden de büyük ölçüde kurtulmuş bir Almanya'dan bahsetmek daha doğru bir yaklaşım olacaktır. 1998-2005 yılları arasında ülkeyi yöneten Schröder-Fischer hükümetinin bunda çok önemli bir rolü olduğunu da hemen eklemek gerekir. İkinci Dünya Savaşı sonrasında doğan kuşağa mensup olan bu iki liderin başında bulunduğu Sosyal Demokrat ve Yeşiller partileri, Hitler'in politikalarına karşı çıkan ve hatta onu engellemeye çalıştıkları için baskılarına ma-

¹ Doç. Dr., Sakarya Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü.

ruz kalan bir gelenekten geldikleri için, zincirlerinden sıyrılmış bir Almanya'dan bahsetmeleri çok büyük tepkiyle karşılanmamıştır.

Zincirlerinden büyük ölçüde kurtulmuş ve artık uluslararası sistemin “normal” devletlerinden biri haline gelmiş Almanya'nın bu “normalleşmesinin” sıradanlaşma şeklinde algılanmaması gerektiğini de belirtmek gerekir. Bugünün Almanya'sı uluslararası sistemin sıradan aktörleri arasında değil, özellikle ekonomik açıdan belirleyici güçleri arasında yer almaktadır. 2,9 Trilyon Dolarlık Gayri Safi Milli Hâsılası ile Avrupa'nın en büyük, dünyanın ise ABD ve Japonya'nın ardından gelen üçüncü büyük ekonomisine sahip olan Almanya'nın izlediği dış politika bu gücünü de yansıttığı için, başta Avrupa olmak üzere dünyanın bütün bölgelerinde ilgiyle takip edilmektedir. Her ne kadar siyasi ve askeri alandaki gücü ve etkinliği tarihinden kaynaklanan yükler nedeniyle ekonomik gücünün oldukça gerisinde kalsa da, yılda 200 Milyar Dolar'a yakın bir dış ticaret fazlası veren ve buradan kaynaklanan finansal imkânlarını dış politikasında kullanmak konusunda geniş bir tecrübeye sahip olan Almanya'nın dünya politikasındaki siyasi ve askeri rolünün artacağını ileri sürmek yanlış olmayacaktır. Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'ne daimi üyelik konusundaki ısrarlı çalışmaları ve Avrupa Birliği (AB) içerisinde siyasi ve askeri alanda da inisiyatif üstlenip bu alandaki liderlik konusunda Fransa'ya ortak olması buna açık örnek olarak gösterilebilir.

Almanya'nın dış politikasının incelenmesinde, ekonomik gücünün yanında karşımıza çıkan bir başka temel özelliği, 19. Yüzyılda Bismarck ile birlikte uluslararası ilişkiler literatürüne “Realpolitik” kavramını kazandıran ve bu politika çerçevesindeki uygulamalarıyla anılan bu ülkenin, 1949 yılında yeniden kurulmasının ardından, bu kavramın içeriğinin tam tersi yönde bir dış politika çizgisini ifade eden “Zivilmacht” (sivil güç) kavramıyla birlikte anılmasıdır (Czempiel, 2000: 13). Realpolitik'in askeri gücü önceleyen yaklaşımına karşı Zivilmacht olma iddiasındaki Almanya, bir daha asla bir saldırı savaşında güç kullanmama iddiasındaydı (never again). Realpolitik'in, devletler arasında gerçek anlamda işbirliğini mümkün görmeyen yaklaşımına karşı Zivilmacht iddiasındaki Almanya, demokratik devletlerle işbirliğini ve uluslararası alanda yalnız değil, uluslararası örgütlerle birlikte hareket etmeyi dış politikasının temeli haline getirmişti (never alone)

(Maull, 2004: 20). Almanya'nın benimsediği Zivilmacht konsepti bunların yanında, ikili ilişkilerde ve dünya sorunlarına yaklaşımda ekonomik araçları ve diplomasiyi öne çıkarmayı, uluslararası kurumların ve uluslararası hukukun güçlendirilmesini, uluslararası ilişkilerin demokratikleştirilmesini ve askeri güç kullanmaktan mümkün olduğunca kaçınmayı öngörüyordu (Harnisch, 2000: 4). Ancak bu yaklaşımın askeri güç kullanmayı tamamiyle reddeden pasifist anlayıştan farklı olduğunu, kriz bölgelerine müdahale gibi zorunlu durumlarda uluslararası hukukun meşru saydığı usuller çerçevesinde güç kullanılabileceğini kabul ettiğini de belirtmek gerekir (Risse, 2004: 28).

Ekonomik açıdan dünyada önemli bir konuma sahip olmasına karşın askeri ve siyasi açıdan ciddi kısıtlamalara sahip olduğu Soğuk Savaş döneminde Zivilmacht konsepti en uygun strateji gibi görünüyordu. Ancak Soğuk Savaş sonrasında iki Almanya'nın birleşmesinin ardından bu yaklaşımın devam edip etmeyeceği, birleşerek daha da güçlenmiş Almanya'nın yeni dış politikasının hedeflerinin ne olacağı sorgulanmaya başlamıştı. 1994 tarihli "Federal Almanya'nın Güvenliğine Dair Beyaz Kitap (Weissbuch)" yeni dönemde Alman dış politikasının hedefleri arasında, AB çerçevesinde Avrupa demokrasileriyle entegrasyonun sağlanmasını, bir dünya gücü olan ABD ile ortak değerler ve eşit çıkarlar temeli üzerine kurulmuş sürekli bir ittifakın korunmasını ve doğulu komşuların Batı'ya entegrasyonu ile Avrupa'nın bütün devletlerini içeren yeni bir işbirlikçi güvenlik yapılanmasının inşasını sayarken aslında Zivilmacht konseptinden bir sapma olmayacağını da söylemek istiyordu (Woyke, 2000: 24). Yaşanan gelişmelerle bunun ne derece doğrulandığı bu çalışmanın incelediği temel konular arasında yer almaktadır. Makalede ayrıca, Soğuk Savaş sonrası Almanya'nın dış politikasının yönü konusunda yürütülen diğer tartışmalar da ele alınmıştır.

2. Soğuk Savaş'ın Sona Ermesi ve Temel Tartışmalar

Soğuk Savaş dönemi dünyanın neredeyse bütün bölgelerini etkileyen bir mücadeleye sahne olmasına rağmen, Doğu ve Batı Blokları arasındaki güç mücadelesinin ana merkezinin Avrupa olduğu düşünülürse, bu gerginliğin sona ermesinin en çok etkilediği ülkelerin başında, bu dönemi bölünmüş iki ayrı devlet halinde geçirmek zorunda kalan Almanya'nın geldiğini ifade etmek yanlış olmayacaktır. Soğuk Savaş'ın sona ermesinin Almanya üye-

rindeki etkilerinin olumlu olduğu konusunda Alman siyaset bilimcilerin birbirlerine yakın görüşte oldukları görülmektedir. Bunlar arasında yer alan Wichard Woyke, Soğuk Savaş'ın sona ermesinden en fazla kazanç elde eden devletin Almanya olduğu tespitini yapmaktadır. Woyke bu kazançları şu şekilde sıralamaktadır (2000: 24-30):

1. Soğuk Savaş'ın sona ermesi sürecinde iki Almanya ile eski işgal güçleri arasında imzalanan 2+4 Anlaşması ile Müttefiklerin Almanya üzerindeki tüm hakları sona erdi ve bu Almanya'ya tam egemenlik getirdi.
2. Almanya birleşmeyle birlikte hem nüfus hem de yüzölçümü olarak büyüyerek daha güçlü bir devlet haline geldi. Birleşmenin ekonomik açıdan getireceği yüklerin yıllar içerisinde azalması ve avantaja dönüşmesi bekleniyordu.
3. SSCB'nin dağılması sonucunda Almanya'nın çok önem verdiği Doğu Avrupa'da kendisiyle ekonomik ve siyasi açıdan yarışabilecek bir güç kalmadı.
4. Doğu-Batı bölünmüşlüğü'nün sona ermesi sonucu Almanya artık güvenlik açısından riskleri büyük olan bir sınır ülkesi olmaktan çıkarak etrafı dostlarla çevrili bir merkezi Avrupa ülkesi oldu.
5. Soğuk Savaş'ın sona ermesi ile dünya politikasında ekonomik gücün öneminin artması ve askeri gücün öneminin azalması sayesinde dünyanın üçüncü büyük ekonomik gücü olan Almanya'nın önemi artmıştır.

Alman dış politikası konusunda önemli uzmanlar arasında yer alan Christian Hacke de Soğuk Savaş'ın sona ermesinin Almanya'nın birleşmesini mümkün kıldığını ve bunun da ülkenin dış politik hareket yeteneğini büyük ölçüde artırdığını vurgulamaktadır (Hacke, 1997: 387). Hacke'nin bu tespitini paylaşan Winfried Veit ise, Doğu Bloku'nun yıkılması sonucu şekillenen uluslararası ortamın Almanya için yeni hareket alanları ve şanslar getirmesinin yanında aynı zamanda özellikle güvenlik açısından riskleri de barındırdığına dikkat çekmektedir. Birleşme sonrasında ülkeyi sekiz yıl daha yöneten Helmut Kohl hükümetinin yeni hareket alanını kullanma konusunda başarılı olmadığını da ifade eden Veit, onun ardından ülke yönetimini devralan Gerhard Schröder başbakanlığındaki SPD/Yeşiller koalisyonunun Soğuk Savaş sonrası dönemin şartlarına daha kolay uyum sağladığı-

nı ve bu dönemde riskleri azaltma ve yeni imkânları kullanma konusunda daha başarılı bir politika izlediğini belirtmektedir (Veit, 2006: 51).

Soğuk Savaş sonrası dönemde Almanya'yı yöneten politikacılar da yeni dönemin Almanya açısından çok olumlu sonuçlar doğurduğu fikrine katılmaktadırlar. Dönemin Başbakanı Kohl'ün 1996 yılında Bundestag'da yaptığı bir konuşmada, “Almanya'nın 20. Yüzyılda daha önce olmadığı bir durumda bulunduğunu, ABD, Fransa, İngiltere ve Rusya ile aynı anda çok iyi ve dostça ilişkilere sahip olduğunu” vurgulaması ve “tarihin hangi döneminde Almanya'nın bu şekilde dostlar tarafından çevrelenmiş olduğunu” sorması Alman hükümetinin yeni uluslararası ortamdan memnuniyetini yansıtmaktaydı (Krippendorff, 2000: 150).

Bu şekilde Soğuk Savaş sonrası döneme ulusal birliğini sağlamış ve en büyük güvenlik sorunu olan Sovyetler Birliği tehdidinden kurtulmuş bir şekilde giren Almanya'nın yeni dönemde izlediği politikanın nasıl değerlendirilmesi gerektiği ve sonrasında izleyeceği politikanın yönünün ne olması gerektiği konusunda çok büyük tartışmalar yaşanmıştır. Siyaset ve bilim dünyasından birçok uzmanın katıldığı bu tartışmaların analiz edildiği bu bölümde önce Alman dış politikasının Soğuk Savaş sonrasında geçirdiği evrelerin nasıl değerlendirildiği ele alınmış, ardından da birleşik Almanya'nın yeni dönemde izleyeceği dış politikanın yönünün ne olması gerektiği konusunda ileri sürülen görüşler irdelenmiştir. Bu çerçevede sırasıyla, Alman dış politikasında Soğuk Savaş sonrasında bir dönüşümün yaşanıp yaşanmadığı, yaşanan değişikliklerin Alman geleneğinde yer alan güç politikasına dönüş şeklinde mi, yoksa İkinci Dünya Savaşı sonrasında olağanüstü koşullarda var olmak zorunda kalan bir devletin artık normalleşmeye başlaması şeklinde mi algılanması gerektiği, son dönemde yoğunlaşan yurt dışı askeri operasyonlara katılımın militerleşme şeklinde yorumlanıp yorumlanamayacağı ve Alman dış politikasında Soğuk Savaş döneminde temel özellik olan *Zivilmacht* (sivil güç) konseptinin sürüp sürmeyeceği konuları incelenmiştir.

2.1. Alman Dış Politikası Dönüşüyor mu?

Birleşme sonrasında Alman dış politikasının temel ilkelerinin dönüşüp dönüşmediği konusunda Alman uluslararası ilişkiler uzmanları farklı görüşlere sahiptirler. Bir kısmı, Almanya'nın Soğuk Savaş sonrasında da daha ön-

ceki dönemdeki temel politikalarını büyük ölçüde devam ettirdiğini ileri sürerken, bir kısmı çok önemli değişikliklerin yaşanmasına rağmen 1990 öncesindeki Zivilmacht (sivil güç) konseptine sadık kalındığını, diğer bir grup ise, özellikle Schröder hükümeti döneminde yaşanan değişikliklerle artık Alman dış politikasında geri dönülmez bir dönüşümün söz konusu olduğunu iddia etmektedirler.

Woyke, Soğuk Savaş sonrası dönemde yeni Almanya'nın rolünün 1990 öncesi Federal Almanya'sının rolünden çok daha farklı olduğunun altını çizmekle birlikte Alman dış politikasının temel ilkeleri açısından bir dönüşümün söz konusu olmadığını belirtmektedir. Ona göre, 1990 öncesinde Almanya'nın dış politikasında belirleyici olan multilateralizm (dış politikanın yürütülmesi sırasında sürekli olarak ortaklarıyla birlikte hareket etmek), AB içerisindeki bütünleşme düzeyinin geliştirilmesi, transatlantik ilişkinin sağlıklı bir şekilde sürdürülmesi ve dış ticaret konusunda öne çıkan bir ülke olan Almanya'nın uluslararası ticaret sistemine entegrasyonunun devamı konularında, iki Almanya'nın birleşmesi sonrasında da bir süreklilik söz konusudur. Bunlar arasında sadece transatlantik ilişkinin ne şekilde sürdürüleceği konusunda Kohl ve Schröder hükümetleri arasında farklı görüşlerin olduğunu vurgulayan Woyke, bu farklılıklara rağmen Atlantik'in öte yakasındaki büyük ortağın Almanya için alternatifi olmayan bir müttefik olduğunun altını çizmekte ve bu temel ilkelerin genel olarak Almanya'daki bütün önemli siyasi partiler ve halk tarafından paylaşıldığını ifade etmektedir (Woyke, 2000: 25).

Woyke'nin bu görüşlerini büyük ölçüde paylaşan Risse de SPD/Yeşiller hükümeti döneminde AB, transatlantik ilişki ve yurtdışı operasyonları konularında Alman dış politikasının gelişimini konu alan incelemesinde bu alanların hiçbirinde bir dönüşümün yaşanmadığı sonucuna varmaktadır (Risse, 2004: 31). Buna göre, AB konusunda çok küçük değişiklikler yaşanmış, ancak genel olarak önceki dönemde izlenen entegrasyon yanlısı politikalar devam etmiştir. Özellikle SPD/Yeşiller hükümeti döneminde, artık dış politikadan çok iç politik alana dâhil olan AB konusunda Almanya'nın proaktif politikaları söz konusu olmuştur. Bu çerçevede, AB'nin genişlemesine verilen destek aktif bir şekilde sürdürülürken, özellikle Polonya'nın üyeliği konusunda Berlin'in izlemiş olduğu yapıcı politika Varşova tarafından bir güven unsuru olarak kaydedilmiştir. AB Anayasası'nın hazırlanma-

sı sırasında da en ön safta yer alan Almanya, bu süreç içerisinde yaşanan, AB Dışişleri Bakanı'nın temsili ve Konsey'de nitelikli çoğunluğun tespiti gibi krizlerde oynadığı birleştirici rolle AB'nin geliştirilmesine verdiği önemi tekrar göstermiştir. Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası'nın (AGSP) geliştirilmesi konusunda da, önceleri Fransa'nın girişimlerini desteklemekle yetinen Almanya'nın 2002 yılından itibaren daha aktif bir politika geliştirdiğini vurgulayan Risse, Berlin'in Avrupa Konvansiyonu'nun çalışmaları sırasında Paris ile birlikte bir "Avrupa Savunma Birliği" oluşturulması önerisinde bulunarak AB'nin güvenlik alanında da etkin bir örgüt haline dönüştürülmesi yönünde istekli davrandığını ifade etmektedir (Risse, 2004: 27). AGSP konusunda Almanya'nın bu politikasının "sivil güç" konseptinden uzaklaşma olarak yorumlanmaması gerektiğini vurgulayan Risse, Almanya'nın askeri harcamalarının hala ABD, İngiltere ve Fransa'nın çok gerisinde olmasının Berlin'in sivil bir güç olarak kalmaya verdiği önemin göstergesi olduğunu belirtmektedir.²

Risse, SPD/Yeşiller hükümeti döneminde Alman dış politikasının dönüşüm dönüştürmediği konusunda seçtiği ikinci alan olan yurtdışı askeri operasyonlar konusunda da, Almanya'nın geleneksel dış politika çizgisi olan sivil güç konseptine aykırı bir dönüşümün söz konusu olmadığı sonucuna varmaktadır. Bu konuda, Berlin Almanya'sının, Bonn Almanya'sının "never again" politikasını terk ederek gerek Avrupa içerisinde ve gerekse Avrupa dışında birçok bölgeye asker gönderen bir militarist ülke haline geldiği yönündeki eleştirilere katılmayan Risse, bu alanda meydana gelen büyük değişikliklerin güç politikası ve militarizm anlamına gelmeyeceğini ve sivil güç konseptinin terk edildiği şeklinde yorumlanamayacağını ileri sürmektedir. Sivil güç konseptinin pasifizm olmadığını ve uluslararası politikadaki zorunlulukların Almanya'yı yurtdışı operasyonlara zorladığını vurgulayan

² Soğuk Savaş'ın sona ermesi ve birleşmenin ardından Almanya'nın askeri harcamalarının büyük bir düşüş göstermesi bunu doğrular niteliktedir. 1990 yılında Almanya GSYİH'sının %2,8'ini askeri harcamalara ayırırken 2005 yılında bu oran %1,4'e düşmüştür. Soğuk Savaş'ın sona ermesinin bu azalışta etkisi olsa da, söz konusu bu dönemde Almanya'nın askeri harcamalarındaki azalışın %50 olmasına karşın İngiltere için bu azalışın % 30, Fransa için % 26 ve ABD için yalnızca % 22'de kalması Almanya'nın güç politikasına yönelmediğinin bir göstergesi olarak okunmalıdır (http://first.sipri.org/non_first/milex.php).

Risse, yurtdışı operasyonların, Almanya'nın sivil güç konseptine uygun olarak dünya politikasının demokratikleştirilmesi misyonu çerçevesinde atılmış adımlar olduğunu ve bu yüzden gerekli olduğunu, bu adımların ABD ve diğer müttefikleriyle dayanışmanın da bir göstergesi olarak yorumlanması gerektiğini ifade etmektedir. Bu alanda Almanya'nın fazla aktif olmasından çok yetersiz kalmasının sorun oluşturduğunun da altını çizen Risse'ye göre, yurtdışı operasyonları konusunda yaşanan hızlı gelişmeler Alman dış politikasında askeri araçların kullanılması açısından bir yeniliği ifade etmekle birlikte dış politikanın temel çizgisi olan sivil güç anlayışında bir dönüşümü göstermemekteydi (Risse, 2004: 28-29).

Risse, incelediği üçüncü alan olan transatlantik ilişki konusunda da SPD/Yeşiller hükümeti döneminde bir dönüşümün söz konusu olmadığını, bu konuda Berlin ile Washington arasında özellikle Irak Savaşı öncesinde ve sırasında yaşanan sorunların, Almanya'nın transatlantik ittifaktan vazgeçmesi anlamına gelmeyeceğini ifade etmektedir (Risse, 2004: 29). Bu anlamda Risse, Schröder hükümeti döneminde Almanya'nın ABD ile olan ittifak ilişkisinin devamına önem verdiğini, ancak bu ilişkinin artık daha çok eşit taraflar arasında bir ilişki şeklinde sürmesini istediğini vurgulayan Werner Link ve Egon Bahr gibi yazarlardan farklılaşmaktadır (Link, 2004: 7-8; Bahr, 1999: 1314). ABD ile ilişkilerde yaşanan sorunların Bush yönetiminin politikalarından kaynaklandığını belirten Risse, Bush yönetimi altındaki ABD ile Avrupa arasında dünya politikasının yönünün ve uluslararası hukuk ile kurumların bu dünya politikasında rolünün ne olacağı konusunda bir kavganın yaşandığını, ABD'nin istediği dünya düzeninin Avrupa'ya ters geldiğinin altını çizmektedir. Almanya'nın ABD ile gerginliği de göze alan bu politikasının sivil güç anlayışı ile çelişmediğini ifade eden Risse, sivil güç prensibine sahip çıkmayı amaçlayan bir Almanya'nın Bush yönetimindeki ABD ile dünya düzeni konusunda çatışmasının kaçınılmaz olduğunu vurgulamaktadır (Risse, 2004: 30).

Risse sonuç olarak, Alman dış politikasında Soğuk Savaş sonrasında dönüşümden daha çok süreklilik unsurlarının hâkim olduğu yönündeki görüşün doğru olduğunun altını çiziyor. Ancak son dönemde Alman dış politikasında iç politik gelişmelerin ağırlığının arttığını da vurgulayan Risse bunun da demokratik bir düzen içinde normal bir gelişme olarak görülmesi

gerektiğini belirtiyor (Risse, 2004: 31).

Alman dış politikası analizleri konusunda önemli isimler arasında yer alan Christian Hacke de, Risse'nin incelediği alanlar olan Avrupa ile ilişkiler, transatlantik ilişki ve yurtdışı operasyonları konularında Soğuk Savaş sonrasında bir dönüşüm yaşanıp yaşanmadığını sorgulamıştır. Bu incelemesi sonucunda Hacke, Risse'den farklı olarak, özellikle ABD ile ilişkiler ve yurtdışı operasyonları konularında çok önemli dönüşümlerin yaşandığını ifade etmektedir. AB konusunda bile, o kadar keskin olmasa da, özellikle Schröder hükümeti döneminde değişikliklerin yaşandığını belirten Hacke, Almanya'nın bu dönemde Fransa ile sıkı işbirliğinin AB içerisindeki entegrasyonun ilerletilmesine hizmet etmeyeceğini, çünkü egemenlik devrine soğuk bakan Fransa'nın AB Anayasası'nı reddetmekle AB bütünleşmesi konusundaki engellerden biri olduğunu gösterdiğini ileri sürmektedir (Hacke, 2005: 9).

Özellikle yurtdışı operasyonları konusunda Alman dış politikasının büyük bir dönüşüm geçirdiği tespitini yapan Hacke, Alman birliklerinin Kosova ve ardından da Afganistan operasyonlarına katılmasının, dış politikada yurtdışı operasyonları konusunda var olan ve “never again” sloganıyla ifade edilen bir tabunun yıkılması anlamına geldiğine vurgu yapmaktadır. Transatlantik alanda Alman dış politikasının yaşadığı dönüşümün ise büyük ölçüde 11 Eylül'den kaynaklandığını ileri süren Hacke, terörle mücadele kapsamında 4 000 kadar askeriyile Afganistan ve Afrika Boynuzu açıkları gibi birçok bölgede ABD'ye destek veren Schröder hükümetinin, “Almanya'nın sınırsız dayanışmasının ABD'nin maceralarını kapsamadığı” yönündeki açıklamasının ileriye gören bir tutumun göstergesi olduğunu, ancak Irak Krizi sırasında “BM kararı olsa da Irak'a müdahaleye destek vermeyeceğini” açıklayarak önceden kendisini bağlayan ve o zamana kadarki uluslararası örgütler çerçevesinde hareket eden klasik Alman dış politikasına ters düşen bir tavır içerisine girmesinin yanlış olduğu tespitinde bulunmaktadır. Schröder'in 2002 Sonbaharındaki seçimler öncesinde, Irak'a karşı bir savaşta büyük oranla karşı çıkan Alman halkına bir seçim mesajı vermek amacıyla takındığı bu tutumun ABD ile ilişkilerde önemli bir dönüşüme yol açtığını iddia eden Hacke, bu dönüşüm sonucunda, “önceden Almanya için bir güvenlik garantisi olan ABD'nin Schröder hükümeti döneminde bir dış politik tehdit haline dönüştüğünü” ileri sürmektedir (Hacke, 2005: 10).

Hacke'nin ABD ile ilişkiler konusunda yaşanan bu dönüşüme dair görüşleri Alman dış politikasının bir başka önemli uzmanı olan Hanns Maull tarafından da paylaşılmaktadır. Schöder hükümetinin Irak Krizi sırasında ABD'ye karşı çıkarken takındığı tavrın “sadece BM’de hayır değil, aynı zamanda BM’ye hayır” anlamına da geldiğini ve bunun da İkinci Dünya Savaşı sonrası Alman dış politika geleneğinde çok önemli bir yeri olan multilateralizmden unilateralizme doğru bir dönüşümü ifade ettiğini ileri süren Maull, bu politikanın başarısız olduğunu iddia etmektedir. Almanya'nın, yeni uluslararası sistemde BM'yi güçlendirerek rolünü artırma hedefiyle uyuşmayan bu tavrı bir “unilateralist günah” (ein unilateralischer Sündenfall) olarak tanımlayan Maull, Schröder hükümetinin bu politikasıyla Irak Savaşı'nı engelleyemediğini, BM çatısı altında atacağı adımlarla bu savaşın engellenmesi konusunda daha etkin olabileceğini ileri sürmektedir (Maull, 2004: 17-18).

Maull, Almanya'nın transatlantik ilişki çerçevesindeki rolü açısından da ABD ile ilişkilerde bir dönüşümün yaşandığının altını çizmektedir. Schröder hükümeti döneminde, Almanya'nın, o zamana kadar izlediği, Fransa ile ABD arasında bir tür arabulucu olarak transatlantik ilişkinin sağlıklı bir şekilde sürdürülmesi konusunda oynadığı rolü terk ederek kendisini Fransa'nın yanında konumlandırmasının yanlış bir politika olduğunu vurgulayan Maull, bunun Batı ittifakı içerisinde Almanya'nın ağırlığının azalmasına yol açtığını ifade etmektedir (Maull, 2003: 10). Merkel hükümeti bu ağırlığı yeniden tesis etmek için yeniden ABD'ye daha fazla önem vermeye başlamış ve Paris ile Washington'un Alman dış politikasındaki yerinin dengeli bir şekilde dağılmasını sağlamaya çalışmıştır (Hacke, 2006a: 31).

Almanya'nın AB'ye yönelik politikasında da, transatlantik ilişkideki kadar olmasa da değişikliklerin söz konusu olduğunu belirten Maull, Schröder döneminde Almanya'nın AB politikasının daha çok ulusal çıkar odaklı bir şekle dönüştüğünü, bu dönüşümün ve Paris ile Berlin'in, İstikrar Paketi'nin delinmesi gibi konularda Brüksel'i rahatsız eden işbirliğinin diğer üyelerin çoğunda AB'nin bir Fransız-Alman kondominyumuna dönüşme endişesi doğurduğunu ileri sürmektedir. AB Komisyonu ile gerginlikten kaçınmayan ve Polonya ile ilişkileri, Konsey'deki oy dağılımı tartışmaları ve İkinci Dünya Savaşı sonunda Polonya'dan sürülen Alman kökenlilerin faaliyetleri yüzünden bozulan Almanya'nın, AB içerisindeki ulusüstü bütünleşmenin

en önemli garantörü olma rolünün büyük zarar gördüğünü ifade eden Maull, Schröder hükümetinin AB politikasının da başarısız olduğu tespitinde bulunmaktadır (Maull, 2004: 18).

Schröder döneminde genel olarak Alman dış politikasının süreklilik unsurlarında ciddi bir aşınma olduğunu vurgulayan Maull, rotası belli olmayan bir dönüşümün yaşandığı bu dönemde “never again” ve “never alone” prensiplerinin de ağırlıklarının bir miktar kaybolduğunun altını çizmektedir. Alman dış politikasında yaşanan bu değişikliklerin nedeninin sadece Almanya’da yatmadığını söyleyen Maull, hem Almanya iç politikasındaki hem de Almanya dışındaki bazı gelişmelerin bu dönüşümde rol oynadığını ifade etmektedir. Buna göre, küreselleşmenin bir sonucu olarak dünya ve Avrupa politikasının değişimi ve bununla bağlantılı olarak uluslararası kurumların erozyonu gibi dış etkenlerin yanında, son dönemde Alman ekonomisinde yaşanan sorunların özellikle AB alanındaki eski politikaların sürdürülmesini zorlaştırması, dış politika üzerine artan iç politik baskı, dış politikanın giderek artan bir şekilde parti politikası aracı olarak kullanılması ve özellikle de yöneticilerin liderlik zaafı gibi iç faktörler bu dönüşümde etkin olmuştur (Maull, 2004: 17, 20-21).

Alman dış politikasının yürütülmesi konusunda özellikle SPD/Yeşiller hükümeti döneminde önemli değişikliklerin söz konusu olduğunu vurgulayan siyaset bilimcilerden bir başkası Winfried Veit’dir. Aynı zamanda SPD’ye yakın Friedrich-Ebert Vakfı’nın Paris bürosunun yöneticisi olan Veit da bu dönemde söz konusu olan üç tür değişiklikten bahsetmektedir. Bunlardan birincisi olan ABD ile ilişkilerde yaşanan dönüşümde, Almanya’nın ABD’den uzaklaşmasının temel nedeninin Washington’un yanlış politikaları olduğunu ileri süren Veit, ikinci önemli değişikliğin, Schröder’in, Güvenlik Konseyi kararı olsa da Irak’a müdahale konusunda ABD’yi desteklemeyeceğini önceden açıklamasının bir sonucu olarak multilateralizm prensibinden uzaklaşma şeklinde kendini gösterdiğini ifade etmektedir. Üçüncü değişiklik ise SPD ve Yeşiller’in dış politikada kuvvet kullanılması konusundaki tutumlarında yaşanmıştır. 1990’ların ikinci yarısına kadarki, “never again” sloganıyla özdeşleşmiş pasifist politikalarını terk eden bu partiler iktidar olmalarının ardından “never again Auschwitz” sloganını geliştirerek Kosova konusunda Sırbistan’a karşı yürütü-

len savaşa Alman savaş uçaklarının katılımını kararlaştırmışlardır.³ Özellikle Yeşiller'e mensup olan Dışişleri Bakanı Joschka Fischer'in işlediği bu argümanla, Almanya, uluslararası krizlerden uzak durma politikası yerine insani amaçlarla askeri müdahale anlayışını geliştiriyordu. Bu dönüşüm o kadar keskin olmuştu ki, önceden uluslararası alanda kuvvet kullanmaktan ısrarla kaçınan Almanya, artık Güvenlik Konseyi kararı olmadan da ülkesi dışında kuvvet kullanan bir ülke haline gelmişti ve bu pasifist geleneğe mensup olan partilerin iktidarı döneminde gerçekleşiyordu (Veit, 2006: 54-55).

2.2. Machtpolitik'e dönüş ya da "Normalleşme" tartışması

Alman dış politikasının dönüşüp dönüşmediği konusu ile de çok yakından ilgili bir başka tartışma, İkinci Dünya Savaşı öncesinde çok belirgin bir güç politikası geleneği olan ve hatta Bismarck ile birlikte "Realpolitik" kavramını uluslararası ilişkiler literatürüne yerleştiren Almanya'nın, birleşme sonrasında "Machtpolitik"e (güç politikasına) dönüp dönmeyeceği tartışmasıdır. Bu çerçevede, Almanya'nın Soğuk Savaş sonrası dönemde izlediği politikayı güç politikası yönünde bir gidiş şeklinde değerlendirip eleştirenlerin yanında, bu dönemde dış politik alanda atılan adımları, İkinci Dünya Savaşı sonrasında, önce işgal bölgelerine ayrılan sonra iki devlet halinde sınırlı bir şekilde bağımsız olmasına izin verildiği için sürekli olarak birliğini tekrar sağlamak için kendisinin mensup olduğu bloktaki müttefiklerinin desteğini arayan ve karşı bloğun tehdidini ensesinde hisseden bir devletin bu olağanüstü şartlardan kurtularak tam bağımsızlığını elde etmesi sonrasında diğer bağımsız devletlere benzemeye çalışması yani "normalleşmesi" şeklinde değerlendirenler de vardır. Normalleşme, diğer devletler gibi, artık ulusal çıkar eksenli dış politika izlemek şeklinde tanımlanmaktadır (Veit, 2006: 47).

Realist/Neorealist dış politika anlayışının Almanya'daki en büyük karşıtlarından biri olan Ekkehart Krippendorff, Soğuk Savaş döneminde güvenlik alanında kendine özgü bir dış politika geliştirmeyip müttefiklerini takip etmekle yetinen Almanya'nın birleşme sonrasında gücü önceleyen bir politi-

³ Auschwitz, İkinci Dünya Savaşı sırasında Almanya'nın Yahudilere karşı katliamları konusunda adı en fazla öne çıkan toplama kampı idi. Bu sloganla Fischer, Auschwitz benzeri insanlık trajedilerinin yaşanmasını önlemek için Almanya'nın gerekirse yurtdışına asker göndereceğini ifade ediyordu.

kaya yöneldiğini ifade etmektedir. Güvenlik Konseyi'nde daimi üyelik talebinin, kuvvet kullanma konusunda klasik ülke savunması anlayışının yerini “out of area” anlayışının almasının ve silah satışında yaşanan hızlı artışın güç politikasına yönelişin açık göstergeleri olduğunu belirten Krippendorff, bu gelişmelerin Almanya'yı, diğer birçok yazarın ifade ettiği gibi normalleştirdiğini, ancak realist dış politika anlayışının belirginleşmesi şeklinde kendini gösteren bu normalleşmenin iyi bir gelişme olmadığını ileri sürmektedir (Krippendorff, 2000: 158, 165-167).

Krippendorff gibi realist yaklaşıma karşıtlığıyla bilinen Gunther Hellmann da, Schröder hükümetinin bazı politika ve söylemlerinin güç politikasına dönme arzusunu çağırıştığını ve bunun da tehlikeli bir gelişme olduğunu vurgulamaktadır. Schröder'in “ulusal çıkar”, “Alman yolu (deutscher Sonderweg)” ve “ABD ile aynı göz hizasında dış politika” gibi söylemlerinin Genscher'in sorumlu dış politika anlayışıyla bağdaşmadığını ileri süren Hellmann, hem Almanya'nın sahip olduğu güç potansiyelinin bu söylemlerle arzulanan “büyük güç” (Grossmacht) olma amacının çok gerisinde olduğunu, hem de böyle bir amaca ulaşmak için atılacak adımların geleneksel müttefikleriyle Almanya'nın arasının bozulmasına yol açacağı için yanlış olacağını ifade etmektedir (Hellmann, 2004: 38).

Buna karşılık realist geleneğin temsilcilerinden biri olan Gregor Schöllgen, birleşik Almanya'nın her devlet gibi, ulusal çıkarını temel alan güç politikası uygulaması taraftarıdır. Artık Almanya'nın büyük bir güç olarak ortaya çıktığını ve özellikle Schröder döneminde buna uygun olarak hareket etmeye başladığını belirten Schöllgen, Soğuk Savaş dönemi boyunca dikkatle uyguladığı, multilateralizmi esas alan ve müttefiklerine güven veren politikanın Almanya'ya birleşme sonrasında, uluslararası camiayı rahatsız etmeden böyle rahat hareket etme imkânı verdiğini ileri sürmektedir (Schöllgen, 2005: 8). İran'ın nükleer çalışmaları konusunda yaşanan uluslararası sorunun çözümü konusunda Almanya'nın AB içerisinde İngiltere ve Fransa ile birlikte üstlendiği rolün önemine değinen Schöllgen Almanya'nın yeni dünya düzeninin önemli parçalarından biri haline geldiğini vurgulamaktadır (Schöllgen, 2004: 15).⁴

⁴ Daha sonra 5+1 görüşmeleri çerçevesinde Güvenlik Konseyi'nde veto hakkına sahip beş ülkeyle birlikte Almanya'nın bu alanda öne çıkması Schöllgen'in görüşlerini desteklemektedir.

Bu görüşlere katılmayan Veit, birleşme sonrasında Alman dış politikasında yaşanan değişikliklerin Almanya'nın güç politikasına doğru yöneldiği şeklinde değil, Soğuk Savaş döneminin sınırlı egemenlik atmosferinden kurtulup normalleşmesi yönünde atılmış adımlar olarak algılanması gerektiğini ifade etmektedir. Bu çerçevede ünlü Filozof Peter Sloterdijk'den alıntıyla, Schröder'in “normalleşmenin ilk Kanzler'i” (der erste Kanzler der Normalität) olduğunu vurgulayan Veit, dış politikada yaşanan özgürleşmenin (emanzipation) birleşmeyle birlikte başlamasına rağmen bu alanda asıl adımların Schröder hükümeti döneminde atıldığını altını çizmektedir (Veit, 2006: 46-47). Veit, normalleşme, yani ulusal çıkar eksenli dış politika izleme konusunda sol partilerin oluşturduğu bir koalisyon hükümetinin daha etkin olmasını şartıtcı olarak nitelendirse de, bu konuda geçmişi sorunlu olmayan, sağ iktidarların ulusal çıkar kavramını da istismar ederek geliştirdikleri saldırgan politikalara karşı çıkan bir gelenekten gelen bu partilerin daha şanslı olduklarını, onların ulusal çıkar kavramını kullanmasının dış dünyada fazla tepkiye yol açmayacağını vurgulamak gerekir.⁵

Veit, SPD/Yeşiller hükümetinin Alman dış politikasının normalleştirilmesi konusunda neden öne çıktığı ve önceki dönemlere göre daha belirleyici olduğu sorusunu Başbakan Schröder ve Dışişleri Bakanı Fischer'in Irak ve Kosova konusundaki yaklaşımlarıyla açıklamaktadır. Fischer Kosova Savaşı sırasında, Almanya'nın tarihi sorumluluğuna vurgu yapmak suretiyle o zamana kadarki pasifist “never again” anlayışını değiştirip ahlaki gerekçelerle dış müdahaleye yeşil ışık yakan “never again war” anlayışını geliştirerek ve Schröder Irak Savaşı sırasında Alman ulusal çıkarlarına açıkça vurgu yapmak suretiyle bu ulusal çıkarlara uygun görmediği savaşa karşı çıkarak normalleşmenin gerçek mimarları olmuşlardır. Schröder'in 1998-2005 yılları arasındaki yedi yıllık başbakanlığı döneminde Çin'i altı defa ziyaret etmesi de Alman dış politikasının bu dönemde normalleşme konu-

⁵ Sol görüşlülerin normalleşme ve ulusal çıkar kavramını daha rahat bir şekilde kullanmasına tipik bir örnek olarak, SPD içerisinde çok önemli yeri olan politikacılardan biri olan Egon Bahr'ın, Almanya'nın “her devlet gibi, geçmişinin ipoteği altında olmadan, normal bir devlet gibi davranması” ve “artık ‘hayır’ diyebilmesi” konusundaki ısrarlı tavsiyeleri gösterilebilir. Egon Bahr, “Blätter-Gespräch mit Egon Bahr”, Blätter für deutsche und internationale Politik, 11/1999, s. 1320.

sunda kat ettiği yolun bir başka göstergesi olmuştur (Veit, 2006: 63).⁶

Alman dış politikasında birleşme sonrasında güç politikasına dönüşün söz konusu olmadığı konusunda Veit ile aynı kanaati paylaşan Risse de, bu düşüncesini açıklamak için önce güç politikasına dönüşün göstergelerini aşağıdaki gibi sıralamaktadır (2004: 30):

1. İşbirliğini temel alan multilateralist bir dış politika anlayışını terk ederek, uluslararası kurumlarda kendi kısa vadeli güç çıkarlarını ve nüfuzunu artırmaya amaçlayan tek taraflı bir politikaya yönelmek
2. Ulusal egemenlik vurgusunun açık bir şekilde artması
3. Dış politik amaçların gerçekleştirilmesinde artan bir şekilde güç ve şiddet kullanımı

Yukarıda da değinildiği gibi, Alman dış politikasında böyle bir dönüşümün söz konusu olup olmadığını AB, yurtdışı operasyonları ve transatlantik ilişki alanlarında inceleyen Risse, bu alanlarda belirtilen kriterlere uygun bir değişimin yaşanmadığını vurgulamaktadır. Dış politik stil ve araçlarda bazı değişikliklerin söz konusu olduğunu kabul eden Risse, bunun normal olduğunu, ancak amaçlar açısından, incelenen alanlarda Alman dış politikasında farklılıkların olmadığını altını çizmektedir (Risse, 2004: 30-31).

Woyke de, Soğuk Savaş sonrasında Almanya'nın güç politikasına dönmediği, Alman dış politikasındaki süreklilik unsurlarının bu yönde bir değişim yaşanmasına engel olacağı görüşündedir. Birleşme sonrasında Avrupa'ya egemen olmak gibi bir isteğe sahip olmayan Almanya, özellikle Avrupa'daki entegrasyon çabalarını önceden olduğu gibi devam ettiriyor, bu çerçevede Doğu Avrupa ülkelerindeki, Batı'ya entegrasyonlarını ve AB'nin parçası olmalarını sağlayacak reform süreçlerini desteklemiştir (Woyke, 2000: 29). Ancak burada, Almanya'nın AB'nin geliştirilmesi konusundaki bu politikasının, Woyke'nin ileri sürdüğünün aksine, Almanya'nın uluslararası kurumlar çerçevesinde işbirliği eksenli birleşme öncesi temel politikasının devam ettiğinin değil, aşağıda değinilen Modified Neorealizm'in iddia ettiği gibi, AB üzerinden Avrupa'daki nüfuzunu artırma çabasının bir

⁶ Aynı dönemde Schröder'in Atlantik'in öte yakasındaki büyük müttefik ABD'yi sadece sekiz defa ziyaret ettiği gerçeğiyle karşılaştırılırsa Çin'e yapılan ziyaretlerin çoğu Alman dış politikası açısından bir sansasyon olarak değerlendirilebilir.

göstergesi olarak ta yorumlanabileceğinin altını çizmek gerekir.

Soğuk Savaş sonrası dönemde birleşmeyle birlikte Alman dış politikasında güç politikası yönünde bir gelişme olup olmadığı konusunda kapsamlı bir araştırma Baumann, Rittberger ve Wagner tarafından yapılmıştır. Neorealist teori öngörülerini açısından Alman dış politikasını inceleyen yazarlar, öncelikle birleşmenin ve Soğuk Savaş sonrasında şekillenen yeni uluslararası sistemin Almanya'nın gücünde ne gibi değişikliklere yol açtığını ele almışlardır. Kendi güç unsurları açısından bakıldığında, birleşmenin Almanya'nın ekonomik ve askeri gücünde kayda değer bir artışa yol açmadığını, nüfus ve coğrafi alan açısından ise önemli artışların söz konusu olduğunu, ancak Neorealizm'in ekonomik ve askeri güce daha çok önem verdiği düşünülürse, birleşmeyle birlikte gerçekleşen güç artışının çok mütevazı olduğunu vurgulayan yazarlar, Almanya'nın gücünün artışında kendi güç unsurlarından çok uluslararası sistemde meydana gelen dönüşümün rol oynadığını ifade etmektedirler. Buna göre, iki kutuplu sistemde daha çok Washington'un askeri desteğine muhtaç olan Bonn'un Sovyet tehdidinin ortadan kalkması sonucu ABD karşısında daha bağımsız hareket edebilme imkânına sahip olması Almanya'nın gücünü dolaylı olarak artırmıştır. Ancak Baumann ve diğer yazarlar her iki faktörden kaynaklanan güç artışının (kendi güç unsurları ve uluslararası sistemdeki değişikliklerden) ileri sürüldüğü kadar fazla olmadığını, sadece sınırlı bir güç artışına sahip olan bir birleşik Almanya'dan bahsedilebileceğini ifade etmektedirler (Baumann, 1998: 18-19).

Almanya'nın gücünde yaşanan bu değişimi tespitin ardından bu sınırlı güç artışının Alman dış politikasına nasıl yansıtacağını neorealist perspektiften inceleyen Baumann ve diğer yazarlar, Neorealizm'in iki farklı akımının bu soruya farklı cevaplar verdiğinin altını çizmektedirler. Devletlerin bağımsızlığı nüfuzdan daha fazla önemsediklerini ileri süren Klasik Neorealizm'in penceresinden bakıldığında, yukarıda değinilen faktörler çerçevesinde gücünü sınırlı da olsa artıran Almanya doğal olarak daha fazla güç politikası izleyecek, bu çerçevede hem bağımsızlığını hem de nüfuzunu artırmak isteyecek, ancak bu ikisi arasında bir çatışma söz konusu olduğunda bağımsızlığı nüfuz artırımına tercih edecektir. Bu öngörü ışığında somut olarak bakıldığında, birleşik Almanya, Soğuk Savaş sonrasında ayakta kalan tek süper güç olarak diğer bütün devletler için bir tehdit teşkil eden ve

kendi bağımsızlığını sınırlandırma konusunda en büyük potansiyele sahip olan ABD karşısında bir dengeleme stratejisi izleyecek, bu çerçevede transatlantik işbirliğini önce gevşetecek ve uzun vadede sonlandıracaktır. ABD ile işbirliğinin azaltılması ya da sonlandırılması ile oluşacak olan kayıplar, bu yolla Almanya'nın bağımsızlığını artıracak olması ile elde edeceği kazançlardan çok daha önemsiz olacaktır.⁷ Buna karşılık, devletlerin nüfuz artırımına bağımsızlıktan daha fazla önem verdiklerini öne süren Modified Neorealizm, gücünü artıran Almanya'nın daha fazla güç politikası izleyeceği ve bu çerçevede hem bağımsızlığını hem de nüfuzunu artırmak isteyeceği konusunda Klasik Realizm ile aynı görüşlere sahip olsa da, bağımsızlık ve nüfuz artırımı arasında bir çatışma söz konusu olduğunda bağımsızlığın değil nüfuz artırımının tercih edileceğini ileri sürmektedir. Bu çerçevede, artık “etrafı dostlarla çevrili olan” ve hiçbir devlet tarafından tehdit edilmeyen Almanya'nın aşırı gücüne rağmen kendisine saldırma ihtimali çok düşük olan ABD karşısında dengeleme stratejisi uygulaması gereksizdir. Böyle bir ortamda, ABD ve Avrupa ülkeleri karşısında bağımsızlığını kaybetme hassasiyeti çok düşük olan Almanya'nın kendi nüfuzunu artırmak amacıyla uluslararası kurumlar çatısı altında bu ülkelerle işbirliği yapması beklenmektedir (Bauman vd., 1998: 19-20). AB içerisinde Almanya'nın yeri açısından bakıldığında da, Soğuk Savaş sonrasında artan gücünü Avrupa'ya hâkim olmakta kullanacak olan Almanya, bunu AB'yi terk ederek değil, onun üzerinden Avrupa ülkeleri üzerindeki nüfuzunu artırarak yapmaya çalışacaktır.

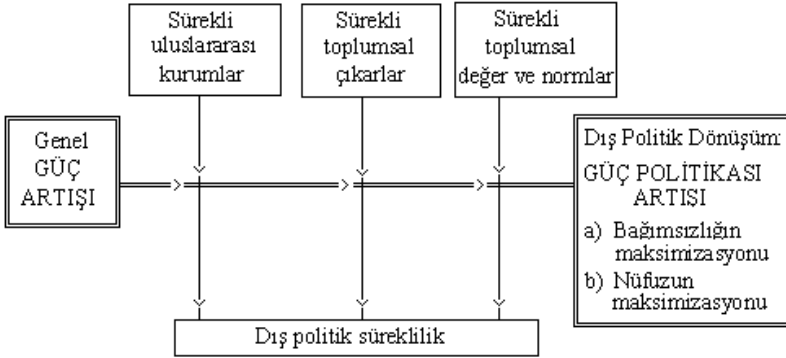
Nüfuz ya da bağımsızlıktan hangisinin önceliğe sahip olacağı konusundaki bu farklara rağmen neorealistler genel olarak Almanya'nın dış politikasında güç politikası yönünde bir değişiklik beklemektedirler. Kaiser, Layne ve Schöllgen gibi yazarlar bu yöndeki değişimin daha 1990'lı yıllarda kendini göstermeye başladığını ileri sürmekte ve örnek olarak ta Alman-

⁷ Kenneth Waltz'ın da dâhil olduğu bu neorealist akımın öngörüsüne göre, birleşik Almanya özellikle, realistlerin “high politics” alan olarak gördükleri güvenlik politikası konusunda, Soğuk Savaş dönemi boyunca uyguladığı uluslararası kurumlarla kendini sınırlayan multilateral dış politika anlayışını terk ederek, hareket alanını sınırlayan bu uluslararası kurumlarla olan bağlarını yavaş yavaş kopararak unilateral ve bağımsızlığını artırma-ya odaklı bir dış politikaya yönelecektir. Volker Rittberger ve Frank Schimmelfennig, “Deutsche Aussenpolitik nach der Vereinigung”, Tübinger Arbeitspapiere zur internationalen Politik und Friedensforschung, Nr. 28, Tübingen 1997, s. 6.

ya'nın, Slovenya ve Hırvatistan'ın bağımsızlığının tanınması yönündeki diğer müttefiklerinden farklı tavrını, BM Güvenlik Konseyi'ne daimi üyelik ve AB içerisinde Almanca'nın resmi çalışma dillerinden biri olması konusundaki ısrarını göstermektedirler (Rittberger ve Schimmelfennig, 1997: 3).

Soğuk Savaş sonrasında Alman dış politikasının gelişimi konusunda realist geleneğin bu öngörülerine karşı liberal/kurumsalçı gelenek, Almanya'nın dış politikasında temel olarak bir sürekliliğin var olduğunu ve olacağını, birleşmeden kaynaklanan değişikliklerin söz konusu olmadığını, ancak uluslararası sistemin yapısından, özellikle de İki Kutuplu Sistem'in sona ermesinden kaynaklanan farklılıkların doğal olduğunu ileri sürmektedir. Birleşme öncesinde Alman dış politikasının temel karakteristiğini oluşturan multilateralizmin devam ettiğini belirten liberal/kurumsalçı yazarlar, realistlerin işaret ettiği, örneğin Yugoslavya politikasındaki gibi bazı unilateralist tavırların stratejik motiflerden değil iç politik baskılardan kaynaklanan istisnai hareketler olduğunu ileri sürmektedirler (Rittberger ve Schimmelfennig, 1997: 3).

Realist ve Liberal/Kurumsalçı Teorilere Göre Alman Dış Politikası

Kaynak: Volker Rittberger ve Frank Schimmelfennig, "Deutsche Außenpolitik nach der Vereinigung", **TAPF**, Nr. 28, Tübingen 1997, s. 9.

Alman dış politikasında güç politikasına dönüş olup olmadığının incelendiği bu başlık altında son olarak, Rittberger ve Schimmelfennig'in, böyle bir gelişimi realist ve liberal/kurumsalçı gelenekleri birlikte ele alan bir yaklaşım çerçevesinde sorgulayan aşağıdaki analitik modelinin alıntılanması faydalı olacaktır. Bu model çerçevesinde, realist yaklaşıma göre, Alman-

ya'nın Soğuk Savaş sonrasında yaşadığı güç artışı dış politikasının yönü konusunda temel belirleyicidir ve uluslararası kurumların, iç toplumsal grupların çıkarlarının ve değerlerinin üzerinde bir etkiye sahiptir. Bunun doğal sonucu olarak Alman dış politikası, realist geleneğin farklı akımlarına göre, ya bağımsızlığını ya da nüfuzunu maksimize etmeye yönelecektir. Buna karşılık liberal/kurumsalcı gelenek, Almanya'nın güç artışının dış politikasının yönü konusunda belirleyici olmayacağını, uluslararası kurumlar ve toplumsal çıkarlar ile değer ve normların asıl belirleyici olduğunu ve bunların dış politikada sürekliliğin hâkim olmasını sağlayacaklarını ileri sürmektedir (Rittberger ve Schimmelfennig, 1997: 9).

1998-2005 arasında dışişleri bakanı olarak Alman dış politikasının başında bulunan ve çevreci-sol geleneğe mensup olan Joschka Fischer'in, güç politikasındaki değerlendirmesiyle bu bölümü sonlandırmak yerinde olacaktır. Bakanlığının son yılında "Der Spiegel" dergisine verdiği mülakatta, Alman dış politikasında yaşanan değişikliklerin büyük güç olma arzusundan kaynaklanmadığını ifade eden Fischer, jeopolitik ve uluslararası zorunlulukların eski tarzda dış politikanın devamını mümkün kılmadığını ve Almanya'yı daha aktif dış politika izlemeye zorladığını ifade etmiştir (Veit, 2006: 52).

2.3. Soğuk Savaş sonrası yön tartışması

Yukarıda değinilen tartışmaların taraflarının anlaşamadıkları ve çok farklı görüşler ileri sürdükleri konulardan biri de, Soğuk Savaş sonrasında yeni Almanya'nın dış politikasının yönünün ne olacağı konusudur. Bu yön tartışmasının esas olarak 1990'lı yılların başında başlamakla birlikte, Schröder hükümeti döneminde iyice belirginleştiğini belirten Risse'ye göre tartışmanın iki ana tarafı vardır. Birinci grupta, birleşmiş ve egemen Almanya'nın kendi ulusal çıkarlarına odaklanan ve kendine güvenen bir güç politikası izlemesini savunan normalleşme protagonistleri yer almaktadır. Almanya'nın diğer bütün normal ulus devletler gibi kendi çıkarını önceleyen bir dış politika izlemesi gerektiğini ileri süren bu grup mensupları Berlin'in dünya sahnesine geri dönmesi çağrısında bulunmaktadır. İkinci grubu ise, Soğuk Savaş süresi boyunca izlenen sivil güç konseptinin devamını isteyenler oluşturmaktadır (Risse, 2004: 24). Ancak bu gruplara daha yakından bakıldığında tarafların kendi içlerinde de önemli görüş ayrılıklarına sahip oldukları, gerek güç poli-

tikasını savunanların ve gerekse Almanya'nın sivil güç olarak devam etmesini isteyenlerin ABD ve AB ile ilişkiler başta olmak üzere dış politikanın değişik alanlarında izlenecek politika konusunda ayrıştıkları görülmektedir.

Bu çerçeveden bakıldığında, ulusal çıkar eksenli güç politikasını savunan yazarlardan önemli bir kısmının Almanya'nın AB içerisindeki konumunu transatlantik ilişkiden daha çok önemsedikleri görülmektedir. Bunlardan biri olan Schöllgen, dünya politikasında 19. Yüzyıldakine benzer bir güç dengesi sisteminin var olduğu iddiasının ardından, Almanya'nın böyle bir sistemde hızlı bir şekilde realist güç politikasına dönmesi ve büyük güç olmayı hedeflemesi gerektiğini ifade etmektedir. Schöllgen, 19 Yüzyılda Avrupalı ülkelerin birbirlerini dengelemeleri ve Soğuk Savaş döneminde Sovyetler Birliği'nin dengelenmesi şeklinde kendini gösteren güç dengesi sistemine benzer bir şekilde, 2000'li yıllarda ABD'nin aşırı güç politikasının dengelenmesi yönündeki çabaların söz konusu olduğunu ileri sürmektedir (Risse, 2004: 25). Bu ortamda transatlantik ortaklık döneminin artık sona erdiğini ilan eden Schöllgen (2005: 6), Atlantik'in iki yakasındaki ortaklar arasındaki ilişkinin yeni bir şekil alması gerektiğini ifade etmekte ve bu bağlamda SPD/Yeşiller hükümetinin, ABD ile "aynı göz hizasında" yürütülen bir ilişki kurmak yönündeki politikasına ve NATO'yu, eşit ortakların yoğun görüş alış verişi sonucu ortak güvenlik politikaları oluşturdukları bir ittifaka dönüştürme talebine destek vererek, Schröder'in, ABD'nin Irak'a bir saldırının hazırlıklarını yaptığı bir dönemde, Bundestag'ta yaptığı 13 Eylül 2002 tarihli konuşmasında söylediği "Alman ulusunun varlığını ilgilendiren kararların başka bir yerde değil de, Berlin'de alınacağı" şeklindeki sözlerinin, Washington'un dayatmalarına artık müsaade edilmeyeceğinin bir işareti olarak algılanması gerektiğini vurgulamaktadır (Schöllgen, 2004: 10).

Washington ile "aynı göz hizasında" bir ilişki geliştirebilme konusunda AB'nin çok önemli olduğunu vurgulayan Schöllgen, Almanya'nın birleşmesinde ve uluslararası sistemin egemen bir üyesi olmasında çok büyük faydaları olan AB konusunda, Berlin yönetiminin entegrasyonu teşvik edici politikasını devam ettirmesi zorunluluğunun altını çizmektedir. Avrupa bütünleşmesi konusunda yeterli inanca sahip olmasına rağmen bunun gerçekleştirilmesi için gerekli ağırlığa sahip olmayan ülkelerin yanında böyle bir ağırlığa sahip olmasına karşın bütünleşme inancına sahip olmayan ülkelerin de bu-

lunduğunu ifade eden Schöllgen, Almanya'nın Fransa ile birlikte hem ağırlığa hem de inanca sahip olduğunu, bu yüzden Berlin'in Paris ile AB konusundaki işbirliğini artırması gerektiğini belirtmektedir (Schöllgen, 2004: 13). İşbirliğinin artırılması gerektiği alanların başında güvenlik ve savunma politikalarını sayan Schöllgen, Bretton Woods sisteminin bir gecede Washington yönetimi tarafından iptal edilmesine Euro ile cevap veren AB'nin, Bush yönetiminin “emperyal” politikalarıyla Avrupa ve dünyadaki güvenlik mimarisini iptal etme girişimlerine de Avrupa'ya özgü olarak geliştirilecek bir güvenlik ve savunma politikasıyla cevap vermesini zorunlu görmektedir (Schöllgen, 2005: 5-6). Schröder hükümetinin Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası'nın (AGSP) geliştirilmesi konusunda attığı adımları çok yerinde bulduğunu ifade eden Schöllgen, ABD'den bu adımlara ilişkin, özellikle de AB Askeri Ana Karargâhı kurulması konusunda gelen şiddetli eleştirilerin doğru yolda olduğunu bir göstergesi olduğunu belirtmektedir (Schöllgen, 2004: 13). ABD'ye rağmen geliştirilecek AGSP sayesinde Almanya ve AB dünya sorunları karşısında artık çekimser kalmayacak ve Washington yönetiminin politikalarına alternatifler sunabileceklerdir (Schöllgen, 2004: 16).

ABD ile uluslararası terörizme karşı işbirliği konusunda geri durmayan Schröder hükümetinin, “önleyici savaş” ve “istekliler koalisyonu” gibi söylemler çerçevesinde gerçekleştirilen Irak müdahalesine, bunun terörizme karşı mücadele kapsamında değerlendirilemeyeceği gerekçesiyle karşı çıkarak Federal Almanya tarihinde ABD'yi izlemeyi reddeden ilk Kanzler olduğunu ileri süren Schöllgen, Schröder'in bu tavrıyla, Almanya'nın artık kendine güvenen bir ülke olduğunu, maceralara hazır olmadığını ve 1991 Körfez Savaşı'nda olduğu gibi “çek defteri diplomasisi”ne de yanaşmayacağını gösterdiğini ve doğru olanın da bu olduğunu ifade etmektedir (Schöllgen, 2005: 5).

Schöllgen gibi realist düşüncenin Almanya'daki temsilcilerinden biri olan Werner Link (2007) de ülkesinin AB içerisindeki konumunu ABD ile ilişkilerinden daha önemli görmektedir. AB çerçevesindeki işbirliğinin Fransa ile Almanya arasındaki rekabetin yeniden ortaya çıkmasının önünde önemli bir engel oluşturduğunun altını çizen Link, Almanya'nın kuruluşundan beri AB'ye önem veren politikasının aynı şekilde devam etmesi gerektiğini ifade etmektedir. Almanya'nın yapıcı ve etkin bir dış politika geliştirebilmesinin temel koşulu olarak AB içerisinde başarılı dış politikayı

gören Link'e göre, Berlin'deki politikacılar AB konusunda genişlemeden çok derinleşmeye önem vererek Avrupa'nın dünya politikasında etkin bir aktör olmasının gerekli şartlarını hazırlamalılar. Bu çerçevede, derinleşme ve ulusüstü yapının geliştirilmesi konusunda istekli olan üye ülkelerle bunun önünde engel oluşturan ülkelerin arasını ayıran "farklı hızlara sahip trenler" ya da bütünleşmeyi ileri götürecek bir "çekirdek koalisyon" gibi yaklaşımları destekleyen Link, bu yaklaşımlara paralel olarak ileri sürdüğü "farklılaştırılmış bütünleşme"ye (differenzierte Integrasyon) destek veren Almanya'nın bu tutumunu sürdürmesi ve kendisi gibi düşünen ülkelerle birlikte AB'nin daha ileri bir entegrasyon düzeyine ulaşması konusunda çaba sarf etmesi taraftarıdır (Link, 2004: 5-6).

Entegrasyonun geliştirilmesi gereken alanların başında da güvenlik ve savunma politikası konusu gelmektedir. Link'e göre, bağımsız bir Avrupa güvenlik politikasının oluşturulması, bir savunma paktından küresel bir müdahale örgütüne dönüşen ve giderek artan bir şekilde ABD'nin kendi çıkarları için kullandığı bir araç halini alan NATO'nun dengeli bir Avrupa-Amerika ittifakına dönüşümüne de katkıda bulunacaktır. Bu ABD'nin NATO'yu kendi hegemonya düzeni için kullanmasını ve Avrupa'yı dikkate almadan karar almasını engelleyecektir. Avrupa'ya özgü bir güvenlik ve savunma politikası, bundan dolayı nüfuz kaybına uğramaktan korkan Washington yönetiminin karşı çıkmasına rağmen geliştirilmelidir. Çünkü tek başına ABD'nin eşit ortağı olma konusunda yeterli ağırlığa sahip olmayan Almanya ancak AB içerisindeki müttefikleriyle bu alandaki eksikliğini giderecektir (Link, 1999: 125-143).

Bu tespitlerine rağmen ABD'yi Avrupa'nın ve dolayısıyla Almanya'nın müttefiki olarak görmeye devam eden Link (2004: 8)⁸ AB ile ABD'nin önceliklerinin çatışması durumunda ise açık bir şekilde, Almanya'nın AB'den yana tavır alması gerektiğini savunmaktadır (Link, 2004: 6). Schwarz'ın, Berlin'in dünya sorunlarıyla yalnızca Washington'un aktif olduğu zaman ve

⁸ Almanya'nın ABD önderliğindeki terörle mücadeleye aktif ve kesintisiz katılımı küresel düzene ilişkin olmayan konularda ABD ile işbirliğinin mümkün olduğunu gösteriyor. ABD'nin emperyal hedeflerinden vazgeçip başka bağımsız güç merkezlerini (özellikle de Avrupa güç merkezi) kabul etmesi durumunda Avrupa'nın yönelimleri ile NATO'nun dönüşümünün uyumlu olacağını ifade eden Link, bunun ABD'nin de çıkarına olacağını belirtmektedir. Link, "Grundlinien...", s. 8.

onun istediği kadar ilgilenmesi konusundaki tezine karşı çıkan Link bunun Almanya'yı ABD'ye bağımlı hale getireceğini ve Almanya'nın ABD'ye bu kadar yaslanmasının Avrupalı komşularını rahatsız edeceğini ifade etmektedir. Almanya'nın Fransa'dan uzaklaşarak ABD'ye yakınlaşmasının AB'nin sonunu getirecek bir gelişme olacağını ileri süren Link, halkın böyle bir sonucu kabul etmeyeceğini, yapılan bütün kamuoyu yoklamalarının bunu gösterdiğini ifade etmektedir. Küresel düzenin nasıl şekilleneceği konusunda, Berlin'in Paris ile birlikte sıkı bir işbirliği içerisinde hareket etmesiyle oluşacak olan Almanya-Fransa eksenli Avrupa çizgisi ABD'nin tepki uyandıran güvenlik politikalarının da açık bir alternatifi olacaktır (Link, 2003: 50-56).

Sonuç olarak Link, Almanya'nın Fransa ve ABD arasında "öteye beriye sallanan" bir devlet (Swing-Staat) ya da 1920'lerdeki gibi ABD'nin bir Festlanddegen'i⁹ değil, Avrupa'ya odaklanan ve AB içerisindeki müttefikleriyle birlikte bir güç merkezi oluşturmak suretiyle ABD'nin ya da başka güçlerin emperyal politikalarının karşısında duran, dengeli ve çok kutuplu bir dünya sistemine katkıda bulunan bir devlet olması gerektiğini ifade etmektedir (Link, 2004: 8).

Almanya'nın ABD yerine AB'ye öncelik vermesi gerektiğini ve Washington ile ilişkilerini yeni bir şekilde dizayn etmesinin zorunlu olduğunu, Schöllgen ve Link kadar keskin ifadelerle olmasa da, ileri sürenlerden bir başkası da Willy Brandt'ın ünlü "Doğu Politikası"nın (Ostpolitik) mimarlarından biri olan Egon Bahr'dır. "Artık 'hayır' diyebilen bir Almanya" istediğinin altını çizen Bahr, ABD ile yaşanan uyuşmazlıkları görmezden gelen ve dile getirmekten çekinenlerin Brzezinski'nin sözünü ettiği güvenlik alanında "ABD vesayetini" (Protektorat Europa) devam ettirmeye razı olduklarını ileri sürerek, vesayet altında bulunmanın da bir tercih olabileceğini, ancak bunu savunanların bir yandan da Avrupa'nın Avrupalılaştırılmasından ve bağımsız kararlar almasından bahsetmelerinin tutarsızlık olduğunu ifade etmektedir (Bahr, 1999: 1314; Bahr, 2007).

ABD karşısında 'hayır' diyebilme yeteneğinin artması için Almanya'nın ve Avrupa'nın bölünmüşlüğü üzerine kurulu olan Soğuk Savaş dönemi Av-

⁹ 18. Yüzyıldan beri kullanılan bu kavram, İngiltere'nin kıta Avrupa'sındaki çıkarlarını temsil eden Avrupa ülkesini ifade etmek için kullanılmaktaydı.

rupa dengesinin geri dönmesinin engellenmesi gerektiğini ileri süren Bahr, bunun için de, Rusya ile yaşanan sorunların ve buna paralel olarak Avrupa'nın korunma ihtiyacının artmasına yol açacak girişimlerden uzak durulması, bu çerçevede örneğin NATO'nun doğuya genişlemesinin son bulması gerektiğini ifade etmektedir (Bahr, 1999: 1314).¹⁰

Bahr, ABD ile ilişkiler ve NATO konusunda bu tespitlerin ardından, Almanya'nın mutlaka NATO'nun bir üyesi olarak kalması gerektiğini, bunun aksi bir gelişmenin tehlikeli sonuçlar doğurabileceğini ifade ederek Batı sistemi içerisinde bir istikrar faktörü olarak gördüğü NATO'nun önemini altını çizse de, örgütün ilk Genel Sekreteri Lord Ismay'ın, NATO'nun görevini tanımladığı “to keep the Americans in, the Russians out and the Germans down” sözlerine atıfta bulunarak, bu örgütün Almanya için gerçekte ne anlam ifade ettiğini de üstü kapalı olarak vurgulamaktan geri durmamaktadır (Bahr, 1999: 1313).

Güç kavramına toptancı bir yaklaşımla olumsuz bakanları da eleştiren Bahr (1998: 18), güç kullanımının daima gücün suiistimal edilmesi ile eşdeğer görülmemesi gerektiğinin altını çizmekte, bu bağlamda Almanya'nın diğer devletler gibi güçlü bir ülke olmayı amaçlamasının zorunlu olduğunu ifade etmektedir. Gücü yeterli olan bir Almanya'nın doğal olarak Güvenlik Konseyi'ne üye olacağını ileri süren Bahr, ABD'nin nüfuzu altında kalarak Güvenlik Konseyi üyeliği hedefinin gerçekleştirilemeyeceğini iddia etmektedir (Bahr, 1999: 1321).

ABD'ye bu şekilde mesafeli yaklaşanlara karşılık, onlar gibi ulusal çıkar ve güç politikası kavramlarını öne çıkarmalarına rağmen Washington ile ilişkilerin seyri konusunda farklı görüşlere sahip olan uluslararası ilişkiler uzmanları da önemli bir yere sahiptir. Washington ile Soğuk Savaş döneminde kurulan ittifak ilişkisine çok önem veren bu akademisyenler arasında yer alan Hans-Peter Schwarz, Karl Kaiser ve Christian Hacke'ye göre, Almanya ABD'nin dünya politikasındaki önderlik rolünü kabul etmeye devam etmelidir.

¹⁰ Bahr'ın NATO'nun genişlemesi konusunda bu görüşlerini dile getirdiği mülakatın yapıldığı 1999 yılında Polonya, Çek Cumhuriyeti ve Macaristan'ın NATO üyeliği yeni gerçekleşmişti. Sonradan katılan diğer yedi Doğu Avrupa ülkesinin üyeliği ise henüz gerçekleşmemiştir. Bahr, “Blätter-Gespräch...”, s. 1314.

Soğuk Savaş sonrasında uluslararası sistemin gündemine yerleşen, kitle-sel insan hakları ihlalleri, uluslararası terörizm ve kitle imha silahlarının yayılması gibi sorunlarla mücadele konusunda bütün demokratik ülkelerin işbirliği yapması gerektiğini vurgulayan Kaiser, bu alanda özellikle ABD'nin liderliğine ihtiyaç duyulduğunun altını çizmektedir. “Dünyadaki hegemon ülkenin bir demokratik ülke olmasından dolayı her gün dua edilmesi gerektiğini” ifade eden Kaiser (2003), otokratik bir hegemon devlet alternatifinin çok daha kötü sonuçları olacağını ileri sürmektedir. BM Anlaşması'nın askeri güç kullanarak savunmayı düzenleyen 51. maddesinin artık revizyona muhtaç olduğunu ve bu revizyon konusundaki öncü çalışmaların transatlantik işbirliği çerçevesinde, ABD ve Avrupalı ortakları arasında yapılması gerektiğini ileri süren Kaiser, bu alandaki gerekli düzenlemelerin yapılmaması nedeniyle ABD'nin bazı müttefikleriyle Güvenlik Konseyi kararı olmadan Irak'a saldırmak zorunda kaldığını ifade etmektedir. Bush yönetiminin ilan ettiği “Ulusal Savunma Stratejisi” belgesinin Fransa ve Almanya gibi ülkeler tarafından yanlış yorumlandığını ileri süren Kaiser bu belgedeki “önleyici savaş” yaklaşımına destek vermektedir. NATO'nun Avrupa güvenliği açısından temel kurum olarak devamının doğru olduğunu düşünen Kaiser, Avrupalı üyelerin de bunu böyle görmeye devam etmeleri ve NATO içerisinde, ABD'nin eşit ortakları olarak seslerini yükseltmeleri gerektiğinin altını çizmektedir. Bunun için de AB içerisinde Avrupalı ülkelerin işbirliğini geliştirmeleri önem kazanmaktadır (Kaiser, 2003).

Washington ile mevcut ittifak ilişkisinin zarar görmeden devam etmesi gerektiğini dile getiren Schwarz (1994: 121-22) da, ABD'yi dışarıda bırakacak ya da ona karşı olarak yürütülecek Avrupa'ya özgü bir savunma ve güvenlik politikası girişiminin başarısız olacağını ve hatta felaketle sonuçlanacağını ileri sürerek, Almanya'nın kesinlikle bu tür çabaların dışında kalması gerektiğini ifade etmektedir. Dünya politikasında güvenliğe ilişkin sorunlarda Berlin'in sürekli olarak Washington ile birlikte hareket etmesi gereğinin altını çizen Schwarz (1994: 118), Avrupalıların oluşturduğu bir koloni olarak ortaya çıkan ABD'nin kültürel ve ekonomik açıdan da Avrupa'nın ve Batı'nın doğal bir parçası olduğunu ve Amerikasız bir Avrupa devletler sisteminin düşünülemeyeceğini ifade etmektedir.

ABD ile ilişkiler konusunda bu şekilde sıkı bir ittifakı savunan Schwarz,

AB çerçevesinde Avrupa ülkeleri arasında geliştirilen işbirliğine de önem vermektedir. Almanya, Fransa ve İngiltere arasındaki rekabeti önleme açısından yararlı bir girişim olarak değerlendirdiği AB çerçevesinde Avrupa'nın ortak sorunlarına çözüm aranabileceğini belirten Schwarz, ancak Berlin'in AB'yi çok iyi tahlil etmesi gerektiği ve ona gerçekleştirilmesi zor hedefler yüklememesi uyarısında bulunmaktadır. Bu çerçevede, AB'nin federal bir devlete dönüştürülmesi düşüncesinin bir ütopyadan ibaret olduğunu ileri süren Schwarz, gerek AB kurumlarındaki temsilde söz konusu olan çarpıklıktan¹¹ ve birçok ülkenin bunu düzeltmeye yanaşmamasından ve gerekse Fransa'nın Maastricht Anlaşması'nda Avrupa Parlamentosu'na daha fazla yetki vermeye yanaşmamasından verdiği örneklerle bu görüşünü desteklemekte ve federalizm konusunda Almanya'nın kendisine destek verecek ortak bulmakta zorlandığını ifade etmektedir (Schwarz, 2005: 50-51).

Bu tespitlerin ardından, Berlin'in Avrupa'ya yönelik dış politikasını şekillendirirken bunun, Almanya'nın Avrupa'nın merkezi gücü olduğunun bilincinde olarak, AB konusunda federalizm gibi ütöpik hedefler peşinden koşmak yerine ona liderlik yapan ve komşularının kendisini hegemonyal bir güç olarak algılayıp çekinmelerine yol açmayacak şekilde bir Avrupa uyumlu (europa-kompatibel) politika olmasına dikkat etmesi gerektiğini tavsiye eden Schwarz, bu çerçevede eski Cumhurbaşkanı Richard von Weizsäcker'in de bir konuşmasında dile getirdiği Paul Claudel'in şu sözlerinin altını çizmektedir: “Almanya halkları bölmek için değil birleştirmek için vardır. Onun görevi uzlaşmayı sağlamak, etrafındaki bütün farklı ulusların, birbirlerine muhtaç olduklarını ve birbirleri olmadan yaşayamayacaklarını hissetmelerini sağlamaktır” (Schwarz, 1994: 12).

Kaiser ve Schwarz gibi Bonn Ekolüne mensup olan Hacke de, ABD önderliğindeki tek kutuplu dünyanın Almanya açısından bir şans olarak algılanması gerektiğini ve bu durumu bir tehdit olarak gören Schröder/Fischer hükümetinin, başta transatlantik ilişki olmak üzere dış politikanın neredeyse bütün alanlarında başarısız olduğunu ileri sürmektedir (Hacke, 2005:

¹¹ Bunlara örnek olarak Schwarz, Avrupa Parlamentosu'nda Almanya'dan bir milletvekilinin 800 000 kişiyi, Portekiz'den 400 000 ve Lüksemburg'tan ise sadece 63 000 kişiyi temsil etmesini ve Avrupa Merkez Bankası'nda da Lüksemburg ile Almanya'ya aynı oy hakkı verilmesini gösteriyor. Schwarz, Die Zentralmacht..., s. 43.

10). Bu hükümet döneminde ABD ile ilişkiler konusunda yapılan en büyük yanlışın, Irak Sorunu'nun BM'de çözümüne katkıda bulunmak yerine, Güvenlik Konseyi kararı olsa da Irak'a müdahaleye destek vermeyeceğini önceden açıklamak suretiyle, Saddam Hüseyin yönetimi üzerine baskıda bulunulması imkânının ve BM çerçevesinde bir çözüm şansının azaltılması olduğunu vurgulayan Hacke, bu tutumundan dolayı Almanya'nın dünya politikasındaki ağırlığının azaldığını ve Washington ile ilişkilerin de büyük yaralar aldığı ifade etmektedir. Hacke, transatlantik ilişki konusunda SPD/Yeşiller hükümetinin ikinci büyük yanlışı olarak, Fransa ile birlikte Rusya'ya yakınlaşmak suretiyle bir Berlin-Paris-Moskova eksenini oluşturulmasını ve hatta Çin'in de bunlara dâhil olması sonucu neredeyse ABD'nin çevrelenmesine dönük bir politika izlenmesini göstermektedir. Schröder'in bu şekilde, Chirac'la birlikte, Pekin ve Moskova'nın hoşuna gidecek şekilde birçok kutuplu dünya arzularını yanlış bulan Hacke, bunun ABD'yi rahatsız ettiğini ve bu politikalar nedeniyle ABD'nin de Almanya'dan uzaklaşmasının Almanya için kötü sonuçlar doğuracağını ileri sürmektedir (Hacke, 2005: 14). Bu sonuçlardan birine örnek olarak Washington'un, Almanya'nın BM Güvenlik Konseyi'ne daimi üyeliği konusundaki tutumunu gösteren Hacke, Schröder hükümetinin Amerikan karşıtı politikalarına tepki olarak ABD'nin bu üyeliğe karşı çıktığını ifade etmektedir.

Washington ile ilişkiler konusunda bu tür olumsuz sonuçlara yol açmak için Almanya'nın, uzun zamandır ABD ile ekonomik, siyasi ve kültürel alanda bir nüfuz mücadelesi içerisinde bulunan Fransa gibi davranmaması gerektiğini, Fransa'nın aksine, ABD'nin gücünü bir rakip olarak değil, kendi demokrasisi ve refahı için temel şartlardan biri olarak algılayan politikalarını devam ettirmesinin zorunlu olduğunu vurgulayan Hacke, SPD/Yeşiller hükümeti döneminde bu anlayışın terk edilerek ABD ile Fransa'nın yaptığı gibi bir güç mücadelesine girilmesinin çok yanlış olduğunu ileri sürmektedir. Washington'un Alman demokrasisi ve kalkınmasında oynadığı rolün Moskova ve Pekin ile doldurulmasının mümkün olmadığını altını çizen Hacke, insan haklarının korunmasına çok önem verdiklerini iddia eden Schröder ve Fischer'in, bu konuda karneleri ABD'den çok daha kötü olan Rusya ve Çin ile ilişkileri geliştirmeye ağırlık vermesinin, özellikle Schröder'in, Putin'i bir demokrat olarak gören yaklaşımının

(Hacke, 2006b: 18)¹² ve Tayvan ve Japonya'ya karşı tehditkâr politikaları ve ağır insan hakları ihlalleriyle bilinen Çin'e karşı AB tarafından uygulanan silah ambargosunu kaldırmak istemesinin büyük bir tezat teşkil ettiğini vurgulamaktadır (Hacke, 2005: 10, 13-14).

Eylül 2005 Seçimleri ardından başbakan olan Angela Merkel döneminde atılan adımlarla, Schröder zamanında ABD ile ilişkilerde yaşanan tahribatın giderilmeye başlanmasının olumlu olduğunun altını çizen Hacke (2006a: 31), Almanya ile ABD arasındaki güvenlik işbirliğinin “Atlantik medeniyeti”nin güvenliği için temel garanti olduğunu ifade etmektedir. Almanlara ve Batı'ya yarım yüzyıl boyunca barış getiren bir örgüt olarak tanımladığı NATO'nun Soğuk Savaş sonrasında da bölgenin temel savunma örgütü olarak kalması gerektiğini belirten Hacke, bu şekilde Almanya ile ABD arasındaki bu pekiştirici güvenlik ilişkisinin de devam etmesinin mümkün olacağını ileri sürerek, NATO'nun ve dolayısıyla ABD'nin Avrupa güvenliğindeki öneminin azaldığını ileri süren görüşlere karşı çıkmaktadır (1997: 527). Bu doğrultuda, Berlin-Paris-Moskova eksenli anlayışına karşı, yeniden Soğuk Savaş yıllarındaki benzer şekilde Washington-Paris-Londra-Bonn/Berlin dörtgeni konseptine geri dönülmesi gerektiğini savunmaktadır (Hacke, 2005: 11-12).

Bu konsept içerisinde AB'nin yerinin de önemli olduğunu düşünen Hacke, Avrupa'nın çıkarlarını ortak bir şekilde belirleyebilmesi durumunda dikkate alınan ve dünya düzeninin şekillenmesine katkıda bulunan bir aktör olabileceğini ve Schwarz'dan farklı olarak, ODGP/AGSP alanında atılacak adımların bu konuda önemli katkılarda bulunacağını vurgulamaktadır (Hacke, 2006a: 33). Ancak Hacke de, AB içerisinde ulusüstü yapıya büründürülmüş (ortaklaştırılmış) bir dış, güvenlik ve savunma politikasını mümkün görmediğinden bu alanlarda sadece hükümetlerarası kurumların sıkı işbirliğini tavsiye etmektedir. Almanya'nın AB konusunda yapılan hatalardan ve birliğin eksikliklerinden ders alarak gerçekçi politikalar geliştirmesi

¹² Yerleşmiş bir demokrasiye sahip olan ABD'nin, Bush yönetiminde özellikle dış politik açıdan yaşadığı sıkıntıları atlatarak kendisini, köklerinde yer alan demokrasi doğrultusunda yenileyebileceğini ileri süren Hacke, içeride baskıcı ve dışarıda tehditkâr bir politika izleyen ve otokratik bir geleneğe sahip olan Rusya'nın ise istikrarlı politikalar izleyen stratejik bir ortak olarak görülmesinin mümkün olmadığını vurgulamaktadır. Hacke, “Deutschland...”, s. 19.

zorunluluğunun altını çizen Hacke, bu çerçevede AB'nin iflas eden tarım politikalarından halktan uzak bürokratik yapısına kadar uzanan köklü değişiklikler yapılması gerektiğini ileri sürmektedir. Fransa'nın AB Anayasası taslağını reddetmesi, Almanya ile birlikte Maastricht Kriterlerini ihlal ederek Komisyon ile kavgaya tutuşması ve ortak sosyal politika konusunda iki ülkenin başarısızlığı gibi nedenlerden dolayı artık Berlin-Paris motorunun çalışmadığının görülmesi gerektiğini ifade eden Hacke, bu doğrultuda Almanya'nın AB'de liderlik rolü üstlenmesi zorunluluğunu dile getirmektedir. Bütün eksikliklerine rağmen AB'nin halen daha Almanya'nın ulusal çıkarları için optimal bir çerçeve sunmaya devam ettiğini vurgulayan Hacke'ye göre, AB içerisindeki entegrasyonun sınırları olduğunu, Avrupa uluslarının bu entegrasyonu sadece kendi ulusal çıkarlarıyla uyduğu ölçüde desteklediklerini ve siyasi bir birliğe hazır olmadıklarını gören bir Almanya, AB'nin daha sağlıklı bir şekilde gelişmesine ve bu optimal çerçeveyi sunmaya devam etmesine katkıda bulunan politikalar geliştirebilecektir (1997: 534-536).

Alman dış politikasının yönü konusunda AB'yi ya da ABD'yi öne çıkaran ama ortak olarak, yeni Almanya'nın artık güç ve ulusal çıkar kavramına mesafeli yaklaşmak yerine, diğer bütün "normal" devletler gibi, ulusal çıkarlarını temel alan ve gerektiğinde güç kullanmaktan çekinmeyen bir dış politika geliştirmesi gerektiğini ileri süren bu görüşler karşısında güç politikasından uzak durmayı savunan ve sivil güç konseptine bağlı kalmayı öne çıkaran fikirler yer almaktadır. Bu fikirlerin savunucuları arasında yer alan Thomas Risse, karşılıklı bağımlılığın egemen olduğu 21. Yüzyılda tam bağımsız bir dış politika arayışının anlamsız olduğunu, Almanya'nın karşılıklı yükümlülüklerini ve bağımlılıklarını görmezden gelecek bir aktif dış politikadan uzak durması gerektiğini ve bunların farkında olarak dünyayı aktif bir şekilde ortak olarak inşa etmeye yönelik bir dış politikaya yönelmesi gerektiğini, bunun da sivil güç konseptine bağlı kalmakla mümkün olacağını ileri sürmektedir (Risse, 2004: 26). Almanya'nın birleşmeyle birlikte "dünya sahnesine geri döndüğü" yönündeki tespitlere karşı çıkan Risse, bunu ileri sürenlerin kastetikleri şekilde sivil güç konseptinden bir ayrılışın ve güç politikasına dönüşün söz konusu olmadığını ifade etmektedir. Sivil güç anlayışına bağlı dış politika-nın devam etmesi gerektiğini savunan Risse, ancak bunun pasifizm olarak algılanmaması gerektiğini, Almanya'nın uluslararası politikanın demokratikleşti-

rilmesi ve insan haklarının evrensel korunması misyonuna hizmet eden yurtdışı operasyonlara katılımını sürdürmesi gerektiğini ifade etmektedir. Washington ile ilişkiler konusuna da bu çerçeveden bakan Risse, sivil güç konseptine sadık kalan Almanya'nın, uluslararası terörizmle mücadele ve bölgesel çatışmaların önlenmesi gibi konularda ABD ile işbirliğini temel alan politikasına devam ederken bu ülkenin sivil güç anlayışına ters düşecek politikalarına ise karşı çıkmayı sürdürmesini tavsiye etmektedir (Risse, 2004: 30).¹³

Özellikle eski Amerikan Savunma Bakanı Rumsfeld'in NATO hakkında söylediği "the mission defines the coalition" sözünü eleştiren Risse, bu anlayışın NATO'daki danışma mekanizmasının ve dolayısıyla örgütün sonu anlamına geleceğini, böyle bir yaklaşıma sahip olan ABD ile güvenlik işbirliğinin zorlaştığının altını çizmektedir (Risse, 2006). Bush yönetimi altındaki ABD ile yaşanan sorunların uluslararası politikaya ilişkin bir yön kavgasından kaynaklandığını ve Washington'un arzuladığı dünya düzeninin Avrupalılara ters geldiğini ileri süren Risse, bu yön kavgasında cevap arayan temel soruların, kurulacak dünya düzeninde uluslararası hukuk ve kurumların nasıl bir rol üstleneceği ve barışın korunmasında kuvvet kullanmanın son çare olarak kalıp kalmayacağı olduğunu ifade etmektedir (Risse, 2004: 30). ABD ile ilişkiler konusunda bu tespitlerde bulunan Risse'nin AB konusuna daha çok önem verdiği görülmektedir. Almanya'nın gerek AB'nin genişlemesi gerekse Anayasası konusundaki yapıcı ve teşvik edici tavrını öven Risse (2003: 570-572), ODGP/AGSP alanındaki çabalarının da sivil güç konseptinden uzaklaşma olarak değil, bu alanda Avrupa'nın hareket yeteneğinin artırılması yönünde atılmış adımlar olarak görülmesi gerektiğini vurgulamaktadır.

Almanya'nın güç politikasına yönelmesinin tehlikelerine işaret eden bir başka akademisyen olan Hellmann, "Alman yolu"nun ne olması gerektiği konusundaki tartışmaların arttığına dikkat çektikten sonra, bu yolun zorluklarla dolu bir dağ yolu olduğunu ve Alman tarihine bakıldığında bu dağ yolunda yürüyüş tarzına göre iki farklı lider tipinin kendini gösterdiğini ifade etmektedir. Bunlardan birinci grubu II. Wilhelm ve Hitler gibi "zirve hücum-

¹³ Bu çerçevede Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin kurulması ve yetkileri, çevrenin korunması konusundaki uluslararası girişimler ve kara mayınlarının yasaklanması konularında olumsuz tavrı içerisinde bulunan ABD'ye yönelik Almanya'nın eleştirel tavrının doğru olduğunu belirtiyor. Risse, "Kontinuität...", s. 30.

cuları” (Gipfelstürmer), ikincisini ise Adenauer'den Kohl'e kadar uzanan dönemdeki Kanzlerlerin oluşturduğu “yamaç yürüyüşçüleri” (Gratwanderer) oluşturmaktadır (Hellmann, 2004: 36-37).¹⁴ Zirve hücumcularının bu amaçlarına ulaşmak için kullandıkları yöntem ve araçların yanlış olmasından dolayı, zirveye ulaşmak konusunda önemli yol kat etmelerine rağmen sonuçta vadiye yuvarlandıklarını belirten Hellmann, bu tarz politikanın Alman halkına ve Avrupa'ya felaketler getirdiği tespitini yapmaktadır. Yamaç yürüyüşçülerinin ise zirveye ulaşmak gibi bir hedefleri olmadığını altını çizen Hellmann, bunların amacının, Almanya'yı tehlikeli yüksekliklerde, sağa sola yuvarlanmadan, bulunduğu yüksekliği koruyarak yürütmek ve güvenli bir platoya taşımak olduğunu ifade etmektedir (Hellmann, 2004: 36-37).

Birleşmiş Almanya'nın dış politikasının yönünün yamaç yürüyüşçülerinin tarzına uygun olması gerektiğini tavsiye eden Hellmann, bu çerçevede AB'ye çok önem vermekte, Almanya'nın liderlerinin, birleşmeyle birlikte elde edilen gücü zirveye ulaşma konusunda bir basamak olarak değil, kendi ülkeleriyle birlikte Avrupa'yı da güvenli bir platoya taşıyacak bir fırsat olarak değerlendiren bir anlayış içerisinde olmaları gerektiğinin altını çizmektedir. Washington ile ilişkiler konusunda ise, Schröder'in ABD ile “aynı göz hizasında ilişki” talebinin kendine güven eksikliğinden kaynaklandığını ileri süren Hellmann, Washington ile bir güç yarışına girmenin yanlış olduğunun altını çizmektedir. Soğuk Savaş sonrası Alman dış politikasında Haftendorf ve Rittberger gibi yazarların görüşlerinin aksine, sürekliliğin değil değişimin daha ağır bastığını ileri süren Hellmann, Zivilmacht anlayışının yavaş yavaş terk edildiğini iddia etmektedir (Hellmann, 2002: 498-499). Schröder hükümetinin, gerek ABD ile ilişkilerdeki bu tür söylemlerinin ve “Alman yolu”ndan bahsetmesinin ve gerekse AB konusunda diğer birçok üye ülkeyi ve Komisyonu rahatsız edecek şekilde Fransa ile bir güç ittifakı oluşturmasının Wilhelmcilik ve milliyetçilik eleştirilerine yol açtığını belirten Hellmann (2004: 33-34), Alman dış politikası için en iyi yolun sivil güç konseptine uygun çizgisini devam ettirmek olduğunu ifade etmektedir.

Sivil güç anlayışının devamından yana olan bir başka uluslararası ilişkiler

¹⁴ Hellmann, Bismarck'ın ise her iki gruba dahil olabilecek özellikleri olduğunu ifade etmektedir. Hellmann, “Von Gipfelstürmern...”, s. 36-37.

uzmanı olan Woyke de, Almanya'nın sivil araçlarla uluslararası sistemi istikrara kavuşturma konusunda çaba sarf etmesi ve bu konuda kendisine ortaklar kazanmayı hedeflemesi gerektiğini ifade ederek, çevre, yasadışı göç ve mülteciler ile nükleer ve kimyasal silahların yayılmasının önlenmesi gibi konularda liderlik rolü üstlenmesini tavsiye etmektedir. Ancak Risse gibi Woyke (2000: 28-30) de, sivil güç konseptinin pasifizm olmadığı anlayışından hareketle, Avrupa'nın en büyük demokrasisi olarak tanımladığı Almanya'nın dünya politikasında daha fazla rol üstlenmesinin ve uluslararası hukuk düzeninin korunması için diplomatik ve ekonomik yöntemlerin yanında gerekirse askeri araçları kullanmasının da kaçınılmaz olduğunu vurgulamaktadır.

Almanya'nın uluslararası sistemin eşit bir aktörü olması konusunda AB'nin oynadığı önemli role değinen Woyke, Almanya'da liberal demokrasinin inşa sürecini desteklemek suretiyle dünya politikasında ağırlığının artmasını sağlayan AB'nin Alman dış politikasındaki ağırlıklı yerinin korunması gerektiğinin altını çizmektedir. Dış ticaret açısından da Almanya'nın AB'ye bağımlılığına dikkat çeken Woyke, Berlin'in dünya sorunlarının demokratik yollarla çözümüne yönelik politikasında AB'nin ideal bir çerçeve sunduğu görüşündedir (Woyke, 2000: 26). Woyke, Alman-Fransız motorunun bütün üyeler tarafından AB'nin asıl itici gücü olarak algılandığının ve karşılaşılan sorunların çözümünde bu iki devlet arasındaki işbirliğinden önemli beklentiler olduğunun altını çizmekle birlikte, Romanya ve Bulgaristan'ın katılımlarıyla artık 27 üyeli hale gelen AB içerisinde Alman-Fransız motorunun eskisi kadar etkili olamayacağını, Berlin'in, yeni katılan ülkeleri de AB entegrasyonunun ilerletilmesi çalışmalarına güçlü bir şekilde katması gerektiğini ifade etmektedir.¹⁵

ABD ile ilişkiler konusunda da Almanya'nın yapıcı bir tutum içerisinde olması gerektiğini tavsiye eden Woyke, bir dünya gücü olan ve Avrupa'nın ortak değerleri paylaştığı bu ülke ile eşit çıkarlar temeli üzerine kurulmuş sürekli bir ittifak ilişkisinin korunması gerektiğini, çünkü ABD'nin uluslararası istikrar için yeri doldurulamaz bir ortak olduğunu ifade etmektedir (Woyke, 2000: 24). Almanya'nın güç politikasından uzak durması gerektiğini ileri sü-

¹⁵ Interview mit Wichard Woyke: <http://www.eurosdvillage.com/Wichard-WOYKE-Auch-die-neuen>

ren bir başka akademisyen olan Krippendorff, Berlin'in artık bütün devletler tarafından "normal" kabul edilen realist dış politika anlayışını değil, insan haklarını her türlü ekonomik, siyasi ve kültürel ilişkinin ön şartı olarak gören uzlaşma eksensel bir dış politika anlayışını benimsemesi gerektiğini ifade etmektedir. Realist dış politikaya ayak uydurma olarak tanımladığı "normalleşme"ye karşı çıkan Krippendorff, birçok başka yazarın, geçmişteki militarist politikaları çağrıştırdığı gerekçesiyle karşı çıktığı "Almanya'nın kendine özgü yolu"nun (deutscher Sonderweg) gerekli olduğunun altını çizmektedir. Almanya'nın onların ileri sürdüğü gibi, Batılı müttefiklerinin uyguladığı (realist) politikaların bir parçası olmak yerine, barış ve insan haklarına saygı temel alan, kendine özgü bir yol çizmesi gerektiğini savunan Krippendorff, bu yolun "Almanya'ya saygınlık kazandıracak ve dış politikaya, realpolitik karşısında neredeyse bütün alanlarda kaybettiği onurunu bir parça olsun geri kazanma şansı verebileceğini" ifade etmektedir (Krippendorff, 2000: 167-168).

3. Sonuç

Dünya tarihinde siyasi, ekonomik ve kültürel açıdan önemli roller üstlenen Almanların, 1871 yılında Alman birliğinin sağlanmasıyla kurdukları ulusal devlet ve Birinci ve İkinci Dünya Savaşları sonrasında onun devamı olarak kurdukları devletlerin çatısı altında izledikleri dış politikayla dünyanın gelişimini çok önemli oranda etkileyen birkaç halktan biri olduklarını ileri sürmek yanlış olmayacaktır. Bu dönem içerisinde, egemenliklerini ya da ulusal birliklerini sınırlayan engelleri ortadan kaldırıp belirli bir güç konsantrasyonunu sağladıkları zaman saldırgan ve yayılcı bir dış politika izleyen ve Avrupa'nın geleneksel güçlerini de bu yayılcı politikanın hedefi haline getirmekten çekinmeyen tutumları ve Avrupa'da en kalabalık nüfusu oluşturan bir halk olarak bu özelliklere sahip olmaları nedeniyle Almanlara karşı sürekli kuşkuyla yaklaşmıştır. Bu nedenle, böyle bir güç konsantrasyonunu elde etmesinin önüne geçmek için Almanya'nın sık sık ciddi egemenlik sınırlamalarına maruz bırakılması söz konusu olmuştur. 1919-1933 ve 1945-1990 arasında bu tür sınırlamalarla karşı karşıya kalan Almanya bu dönemlerde, ya silahsızlanma ve bazı bölgelerinin askersizleştirilmesi ya da topraklarının bir kısmının elinden alınması veya iki ayrı ül-

keye bölünmesi gibi yöntemlerle denetim altında tutulmaya çalışılmıştır.

1990 tarihinde iki Almanya'nın birleşmesi ile bu türden yeni bir denetim döneminin sona ermesinden dolayı, üzerindeki egemenlik sınırlamaları ortadan kalkan Almanya'nın bu dönemde nasıl bir dış politika izleyeceği de yoğun bir şekilde tartışılmaya başlanmıştır. Aslında bu tartışmanın daha birleşme öncesinde başladığını, Federal Almanya'nın en sıkı müttefikleri olan İngiltere ve Fransa'da iki Almanya'nın birleşmesine karşı, açıkça dile getirilmekten çekinilmeyen şüphelerin varlığını belirtmek faydalı olacaktır. Bu şüphelere rağmen Bush ve Gorbaçov'un destekleri ile birleşme sorunsuz bir şekilde gerçekleştirilmiş ve Almanya bütün toprakları üzerinde tam egemen olmaya yetkili kılınmıştır.

Birleşmiş Almanya'nın nasıl bir dış politika izleyeceği, güç politikasına dönüp dönmeyeceği konusundaki tartışmaların yoğunlaştığı bu dönemde, eski yayılmacı politikalara dönülmesine dair en büyük endişeye Almanya içerisindeki, II. Wilhelm ve Hitler'in politikalarının ülkeyi sürüklediği felaketleri asla unutmayan ve II. Dünya Savaşı sonrasında benimsenen Zivilmacht konseptini içselleştirerek bu politikanın en önemli taşıyıcıları olan bilim, ekonomi ve siyaset dünyasına mensup elitlerin sahip olduğunu vurgulamak gerekir. Almanya'nın yeni hegemonyal politikalara sürüklenmekten korunması konusunda en fazla öne çıkacaklar da bu kesimler olacaktır. Ancak Zivilmacht geleneği Almanya'da her ne kadar yerleşmiş olsa da, uzun dönemde, Alman halkının genlerinde yatan güç tutkusu ve daha da önemlisi, uluslararası sistemde dış politikanın yalnızca güç politikası olarak algılanması ve başka formlarının gerçekçi olmadığı yönündeki yerleşik anlayıştan dolayı, Almanya'nın da tekrar, diğer devletler gibi güç politikasına yöneleceğini ve Zivilmacht anlayışını yavaş yavaş terk edeceğini ileri sürmek yanlış olmayacaktır (Hellmann 2002:507). Bu durumda, Krippendorff'un korktuğu anlamda bir "normalleşme", yani dünyanın diğer "normal" devletlerinin yaptığı gibi Realpolitik'e eşdeğer bir dış politika izlenmesi söz konusu olacaktır.

Ancak bu Zivilmacht-Realpolitik mücadelesinden, tarihte hep olduğu gibi Realpolitik'in galip çıkması, Almanya'nın yayılmacı bir politikaya yönelmesi anlamına gelmeyecektir. Özellikle askeri alanda yetersiz güce sahip olması ve ülke içerisindeki Zivilmacht taraftarlarının karşı çıkacak olmalarından dolayı Almanya'nın, en azından yakın bir gelecekte hegemonyal politikalara

yönelmesi ihtimali çok zayıftır. Ancak Modified Neorealizm'in temsilcilerinin de ileri sürdüğü gibi, Soğuk Savaş'ın sona ermesi ve birleşmeyle birlikte gücünü belli oranda artıran ve dış politikada tam bağımsız hareket etmesinin önündeki engellerden kurtulan Almanya'nın, özellikle uluslararası örgütlerdeki etkisini artırmak yoluyla dünya politikasında daha fazla rol oynamaya çalışacağı beklenmektedir. BM Güvenlik Konseyi'nde daimi üyelik konusundaki ısrarları ve AB'yi, uluslararası politikada etkinliğini artırmasını sağlayacak şekilde güvenlik ve savunma konularında da ortaklığı kapsayan bir birliğe dönüştürmek yolundaki çabalarda öne çıkan ülkelerden biri olması bunun açık işaretleri olarak değerlendirilebilir (Hellmann, 2006: 12).

Uzun dönemde Almanya'nın dünya politikasındaki rolünün ne olacağı konusu uluslararası siyasal sitemin nasıl bir şekil alacağı sorusu ile yakından ilgilidir. Eğer beklenildiği gibi, uluslararası politikada Çin'in ağırlığının artacağı Asya merkezli bir uluslararası sisteme doğru gidilmesi söz konusu olursa, Avrupa'nın etkinliğinin azalmasına paralel olarak Almanya'nın dünya politikasındaki rolünün de azalacağı öngörüsünde bulunulabilir. Ancak Almanya'nın Avrupa'nın siyasal, ekonomik ve kültürel yaşamında oynadığı etkin rolün süreceğini ve Avrupa'nın dünya siyasal sisteminin önemli bir parçası olmaya devam etmesi durumunda, Berlin'in izleyeceği dış politikanın da dünyanın diğer ülkeleri tarafından dikkatle takip edilmeye devam edileceğini ileri sürmek yanlış olmayacaktır. Almanya'nın dünya politikasında oynayacağı bu rolün, II. Wilhelm ve Hitler dönemi politikalara benzer değil de Zivilmacht konseptine uygun şekilde, uluslararası sistemin demokratikleştirilmesini ve uluslararası hukuku güçlendirmeyi temel alan ve sorunların kuvvet kullanmak yoluyla değil barışçı yöntemleri öne çıkararak çözümüne odaklanmış bir rol olmasını temenni etmek de yanlış olmayacaktır.

Abstract: Since Germany is one of the biggest economic powers in the world, the direction of its foreign policy is very important for the international politics. Abusing its power repeatedly throughout its history for expansionist policies increases the importance of this foreign policy orientation. In this article, discussions on whether Germany, which has escaped its last restriction on his sovereignty with the reunion in 1990, will return again to power politics (*Machtpolitik*) or not will be analyzed.

Key Words: Germany, power politics, reunion, realpolitik

Kaynakça

- Hacke**, Christian (2006), “Deutsche Außenpolitik unter Bundeskanzlerin Angela Merkel”, **Aus Politik und Zeitgeschichte**, 43/2006, s. 30–37.
- Hacke**, Christian (2005), “Die Aussenpolitik der Regierung Schröder/Fischer”, **Aus Politik und Zeitgeschichte**, 32-33/2005, s. 9-15.
- Hacke**, Christian (2006), “Deutschland als Schrittmacher, **KAS-Portal**, Nr. 445, Dezember 2006, s. 18-20.
- Hacke**, Christian (1997), **Die Aussenpolitik der Bundesrepublik Deutschland**, Berlin: Propylän.
- Bahr**, Egon (1999), “Blätter-Gespräch mit Egon Bahr”, **Blätter für deutsche und internationale Politik**, 11/1999, s. 1311-1324.
- Bahr**, Egon (1997), “Zur deutschen Außen- und Sicherheitspolitik”, Rede zur deutschen Außen- und Sicherheitspolitik, 19. März 2007. <http://www.spd.de/menu/1709359/>
- Bahr**, Egon **Deutsche Interessen**, München: Blessing Verlag.
- Krippendorff**, Ekkehart (2000), **Kritik der Aussenpolitik**, Frankfurt am Main: Suhrkamp Verlag.
- Czempiel**, Ernst-Otto (2000), “Determinanten zukünftiger deutscher Außenpolitik”, **Aus Politik und Zeitgeschichte**, B24/2000, s. 13-21.
- Schöllgen**, Gregor (2005), “Deutsche Aussenpolitik in der Ära Schröder”, **Aus Politik und Zeitgeschichte**, 32-33/2005, s. 3-8.
- Schöllgen**, Gregor (2004), “Die Zukunft der deutschen Aussenpolitik liegt in Europa”, **Aus Politik und Zeitgeschichte**, APZ B 11/2004, s. 9-16.
- Hellmann**, Gunther (2002), “Sag beim Abschied leise Servus!”, **Politische Vierteljahresschrift**, 3/2002, s. 498-507.
- Hellmann**, Gunther (2004), “Von Gipfelstürmern und Gratwanderern: ‘Deutsche Wege’ in der Aussenpolitik”, **Aus Politik und Zeitgeschichte**, B11/2004, s. 32-39
- Hellmann**, Gunther (2006), **Deutsche Außenpolitik. Eine Einführung**, Wiesbaden: VS Verlag.
- Maull**, Hanns W. (2003), “Editorial. Deutschland auf Abwegen?”, Hanns W. Maull u.s. (hrgs.), **Deutschland im Abseits? Rot-grüne Aussenpolitik 1998-2003**, Baden-Baden: Nomos Verlag, s. 7-18.
- Maull**, Hanns W. (2004), “Normalisierung” oder Auszehrung? Deutsche Aussenpolitik im Wandel”, **Aus Politik und Zeitgeschichte**, B11/2004, s. 17-23.
- Schwarz**, Hans-Peter (1994), **Die Zentralmacht Europas**, Berlin: Siedler Verlag.
- Schwarz**, Hans-Peter (2005), **Republik ohne Kompass: Anmerkungen zur deutschen Aussenpolitik**, Berlin: Propylän.
- Kaiser**, Karl (2003), “Wir müssen es mit den Amerikanern gemeinsam versu-

chen”, **Die Zeit**, 30/2003.

Gordon, Philip H. (1994), “The Normalization of German Foreign Policy”, **Orbis**, Spring 1994, Vol. 38 Issue 2, ss. 225-244.

Baumann, Rainer vd. (1998), “Neorealistic Aussenpolitiktheorie und Prognosen für die deutsche Aussenpolitik nach der Vereinigung”, **Tübinger Arbeitspapiere zur internationalen Politik und Friedensforschung**, Nr. 30, Tübingen 1998.

Clement, Rolf (2004), “Die neue Bundeswehr als Instrument deutscher Aussenpolitik”, **Aus Politik und Zeitgeschichte**, B 11/2004, s. 40-46.

Harnisch, Sebastian (2000), “Deutsche Außenpolitik nach der Wende: Zivilmacht am Ende?”, Beitrag für den 21. DVPW-Kongress in Halle, 1.-5. Oktober 2000, s. 4. <http://www.deutsche-aussenpolitik.de>

Risse, Thomas (2003), “Auf dem Weg zu einer gemeinsamen Außenpolitik?”, **Institut für europäische Politik**, 2003, VOL 26; PART 4, s. 564-575.

Risse, Thomas (2006), “Kein Kampf der Kulturen”, **Fundiert**, 11.10.2006.

Risse, Thomas (2004), “Kontinuität durch Wandel: Eine “neue” deutsche Aussenpolitik?”, **Aus Politik und Zeitgeschichte**, B11/2004, s. 24-31.

Rittberger, Volker ve Frank Schimmelfennig (1997), “Deutsche Aussenpolitik nach der Vereinigung”, **Tübinger Arbeitspapiere zur internationalen Politik und Friedensforschung**, Nr. 28, Tübingen.

Link, Werner (1999), “Alternativen deutscher Außenpolitik”, **Zeitschrift für Politik**, Nr. 2. 1999. s. 125–143.

Link, Werner (2007), “Europa ist unentbehrlich: Plädoyer für ein europäisches Deutschland”, Hrsg.: Thomas Jäger vd., **Deutsche Außenpolitik: Sicherheit, Wohlfahrt, Institutionen und Normen**, Wiesbaden: VS Verlag, s. 585-595.

Link, Werner (2004), “Grundlinien der aussenpolitischen Orientierung Deutschlands”, **Aus Politik und Zeitgeschichte**, B11/2004, s. 3-8.

Link, Werner (2003), “Imperial oder pluralistischer Frieden? Plädoyer für eine Politik der kooperativen Balance”, **Internationale Politik**, Mai 2003, s. 48-56.

Woyke, Wichard - Interview: <http://www.eurosvillage.com/Wichard-WOYKE-Auch-die-neuen>

Woyke, Wichard (2000), “Aussenpolitik”, **Handwörterbuch des politischen Systems der Bundesrepublik Deutschland**, Bonn: Bundeszentrale für politische Bildung, s. 24-30.

Veit, Winfried (2006), “Zwischen Realpolitik und historischer Verantwortung. Zur Außenpolitik der rot-grünen Koalition in Deutschland”, **Internationale Politik und Gesellschaft**, I/2006, s. 46-64.

http://first.sipri.org/non_first/milex.php

<http://www.auswaertiges-amt.de/diplo/de/Infoservice/Presse/Interviews/2007/070115-Spiegel-Energie.html>